

ZAKLJUČNA PROJEKTNA NALOGA

ZLATAN LJUBIJANKIĆ

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT

Zaključna projektna naloga

**BEG MOŽGANOV IN MIGRIRANJE ŠTUDENTOV
IZ SLOVENIJE V TUJINO**

Zlatan Ljubijankić

Koper, 2014

Mentor: viš. pred. mag. Dušan Gošnik

POVZETEK

Vse več študentov, bogatih z znanjem, ne more najti ustrezne zaposlitve v Sloveniji. Ker v svoji domovini ne vidijo prihodnosti, se posledično odločajo za iskanje priložnosti v tujini. Zaradi nenehnega odhajanja študentov v tujino se država sooča s problematiko bega možganov. Študenti, bogati z znanjem, predstavljajo za državo bogat človeški kapital in bi lahko pripomogli k reševanju problematike v državi. Vsako leto se vse več študentov odloča za nadaljevanje študija ali dela v tujini. Tu nastaja velik problem, ker mlad, izobražen kader ne vidi prihodnosti v naši državi. Za državo v razvoju, kot je Slovenija, predstavlja beg možganov resen problem. Na osnovi spoznanj iz literature in naše lastne raziskave med študenti smo analizirali, kateri dejavniki spodbujajo študente k odhodu v tujino, in razvili nabor predlogov, kako pojav bega možganov med študenti zmanjšati. V zmanjšanju tega pojava med študenti vidimo enega ključnih izzivov, s katerim bi se morala soočiti Slovenija.

Ključne besede: študenti, migracije, beg možganov, kriza, tujina, gospodarstvo, Slovenija.

SUMMARY

More and more educated students are not able to find a suitable occupation in Slovenia. Furthermore they decide to seek for opportunity abroad because there is no future for them in their homeland. Due to this fact the country faces the problem of brain drain. Students rich with knowledge represent valuable human resources that could help solving current issues of the country. The number of students deciding to study or work abroad increases and it is becoming a serious problem that educated young people cannot see their future in our country. For a developing country such as Slovenia, the brain drain represents a serious issue. On the basis of findings in literature and our own research among students, we analyzed which factors motivate students for leaving abroad and moreover developed a collection of suggestions how to decrease brain drain among students. We believe that decreasing this phenomenon among students should be one of the key challenges that Slovenia should be confronting with.

Keywords: students, migration, brain, drain, crisis, abroad, economy, Slovenia.

UDK: 314.15-057.875(497.4)(043.2)

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju, viš. pred. mag. Dušanu Gošniku, za njegovo pomoč in nasvete pri nastajanju projektne naloge.

Posebna zahvala gre mojemu prijatelju Luku Pajku, ki mi je s svojimi spretnostmi in znanjem pomagal pri nastajanju projektne dela. Zahvalil bi se rad svoji puncu in družini, ker so me spodbujali in verjeli vame.

VSEBINA

1	Uvod.....	1
1.1	Teoretično izhodišče in opis problema	1
1.2	Namen in cilji.....	2
1.3	Metodologija	2
1.4	Predvidene predpostavke in omejitve pri obravnavanju primera.....	3
2	Beg možganov kot sodobna oblika migracij	4
2.1	Opredelitev pojma migracij	4
2.2	Opredelitev pojma beg možganov	5
2.2.1	Metoda potiskanja in privlačenja (»push pull« metoda)	6
2.2.2	Metoda razlik.....	7
2.3	Zapletenost merjenja bega možganov	7
2.4	Posledice bega možganov	8
2.4.1	Državna raven	8
2.4.2	Regionalna raven.....	9
3	Analiza stanja migriranja študentov iz Slovenije v tujino.....	11
3.1	Opis programa mednarodnega izobraževanja Vseživljenjsko učenje.....	11
3.1.1	Opis programa Erasmus	11
3.1.2	Pomen in cilj programov	12
3.2	Zgodovinski kronološki pregled migriranja študentov Erasmusa	12
3.3	Primerjava študentov glede na motiv odločitve za udeležbo na mednarodni izmenjavi.....	15
4	Raziskava o migriranju študentov UP iz Slovenije v tujino	19
4.1	Uporabnost pridobljenega znanja.....	19
4.2	Vtisi in mnenje o trenutnih gospodarskih razmerah s strani anketirancev	21
4.3	Primerjava anketirancev glede na njihovo trenutno lokacijo.....	23
4.4	Dejavniki privlačenja v tujino v času študija	26
4.5	Razmišljanje o prihodnosti, izobraževanju v tujini ter možnosti selitve v tujino skozi oči anketirancev	28
4.6	Povzetek spoznanj.....	29
4.7	Predlogi za zmanjšanje pojava bega možganov med študenti	30
5	Sklep.....	31
	Literatura.....	33
	Priloge.....	35

PONAZORILA

Slika 1:	Število mednarodnih izmenjav po letih med letoma 1994 in 2003	13
Slika 2:	Število mednarodnih izmenjav po letih med letoma 2005 in 2011	14
Slika 3:	Prikaz sodelujočih fakultet UP po udeležbi (v %).....	20
Slika 4:	Kako pomembno je mednarodno izobraževanje za študente UP (v %).....	21
Slika 5:	Urejenost državnih področji po mnenju študentov UP	22
Slika 6:	Področja, ki bi jih za študenta morala urediti država.....	23
Slika 7:	Delež študentov v tujini in v Sloveniji	24
Slika 8:	Prikaz razlogov namena, kaj jih zadržuje v tujini (v %).....	24
Slika 9:	Odziv (v %), anketirancev, ki prebivajo v tujini, na vprašanje, ali se nameravajo vrniti v Slovenijo.....	25
Slika 10:	Odziv (v %) na koliko anketirancev je mednarodna izkušnja vplivala, da razmišljajo o ponovnem odhodu v tujino	25
Slika 11:	Dejavniki privlačanja, ki zadržujejo študente v tujini (v %) v času študija	26
Slika 12:	Dejavniki, ki zadržujejo študente v Sloveniji (v %) v času študija	27
Slika 13:	Kje se vidijo študenti UP v prihodnosti (v %).....	28
Slika 14:	V (%) prikazani podatki študentov UP, v kolikem času se vidijo v tujini.....	29
Preglednica 1:	Motivi odločanja študentov Erasmus generacije 2005–2010 o mednarodnem študiju.....	16
Preglednica 2:	Motivi odločanja študentov Erasmus generacije 2005–2010 o mednarodni praksi (praktično usposabljanje)	17

KRAJŠAVE

CMEPIUS	Center Republike Slovenije za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja
FAMNIT	Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije
FVZ	Fakulteta za vede o zdravju
FTŠ	Fakulteta za turistične študije
FM	Fakulteta za management Koper
FHŠ	Fakulteta za humanistične študije
IER	Inštitut za ekonomska raziskovanja
PEF	Pedagoška fakulteta
RS	Republika Slovenija
OECD	Organization for economic co-operation and development
UP	Univerza na Primorskem
VŽU	program Vseživljenjsko učenje

1 UVOD

1.1 Teoretično izhodišče in opis problema

V zaključni projektni nalogi smo se poglobili v problematiko bega možganov med mladimi v Sloveniji. Poznamo mnogo razlogov, da v določeni državi pride do omenjenega pojava. Kot enega temeljnih razlogov za odhod mlade populacije smo izpostavili izobraževanje. Izobraževanje zajema študentsko populacijo in mlade raziskovalce. Osredotočili smo se na študentsko populacijo in jo bolj nazorno obravnavali v povezavi z begom možganov. Študenti, ki se zavedajo pomembnosti mednarodnega izobraževanja, ob vsaki priložnosti izkoristijo možnost odhoda v tujino. Mednarodna izkušnja in znanje, ki ju pridobi študent, ima za posameznika neprecenljiv pomen. Z bogatim mednarodnim znanjem iz tujine smo zato v svoji državi bolj konkurenčni in lažje zaposljivi.

Zaradi današnjih ekonomskih razmer v Sloveniji vse manj mladih po študiju dobi zaposlitev. Študentom, ki so že imeli določeno mednarodno izkušnjo v času študija, odhod v tujino zaradi zaposlitve pogosto ne predstavlja nobene ovire. Mnogi se po končanem študiju v tujini vrnejo v domovino. Vendar se, če v domovini ne vidijo prihodnosti, vrnejo v tujino, saj jim ta ponuja delo in prihodnost. Prav tako se vse več študentov, ki niso imeli nikakršne mednarodne izkušnje, odloča za delo v tujini. V primeru, da se odločijo za odhod v tujino, to za državo predstavlja veliko izgubo.

Migriranje, kot pravi Klinar (1976, 15), je svobodno gibanje po prostoru. Ravno zaradi svobode lahko posameznik izbira med več alternativnimi možnostmi, tudi migriranje v tujino. Ljudje smo si med seboj različni, zato imamo tudi različne potrebe. Že od nekdaj se ljudje selijo v druge predele sveta zaradi upanja po boljšem življenju. Adams (1968, 1) beg možganov razume kot izgubo vitalnih virov brez vsakršne kompenzacije. Beg možganov pojasnjuje kot odtekanje človeškega kapitala iz okolja, ki bi lahko pozitivno vplivalo na državno blagajno. Navaja, da to znanje odteka v države, ki so zasičene z visoko usposobljenim kadrom. Klinar (1976, 48) pojasnjuje beg možganov kot prehod strokovnjakov iz manj razvite v bolj razvito državo. Trdi, da na odločitve ne vplivajo le boljše materialne in delovne razmere, temveč tudi možnosti za napredovanje, nadaljnje izobraževanje in sodelovanje s priznanimi strokovnjaki. Bevc (2009, 6; Klinar 1976, 49) poudarjata, da pojav bega možganov za državo predstavlja izredno negativne posledice. Vse investicije v šolanje strokovnjakov, ki odidejo v tujino, lahko povzročajo zastoj razvoja države, iz katere so odšli. Da smo se lažje znašli na področju naše teme, smo se dotaknili raziskave, ki jo je izvedel Inštitut za ekonomska raziskovanja (IER) na področju mednarodnih izobraževanj med slovenskimi študenti. Bevc in Uršič (2013, 14) v svojem delu opredeljujeta izmenjavo Erasmus kot neevidentirane meddržavne selitve, katerih trend je z vstopom Slovenije v Evropsko unijo izredno narastel.

Vzrokov za odhod možganov je mnogo. Predstavili smo dve metodi, po katerih smo ugotavljali vzroke bega možganov. Metodo potiskanja in privlačenja smo povzeli po Bevc, Zupančič in Lukšič Hacin (2004, 4), metodo razlik pa po Šter (1974, 1082). Zaradi nenehnega migriranja, je merjenje bega možganov izredno težko in pomanjkljivo. Kompleksnost merjenja bega možganov smo predstavili po raziskavi, ki jo v svojem delu opisujeta Bevc in Uršič (2013). Prebivalstvo je v nenehnem gibanju, zato pojav bega možganov težko nadzorujemo.

1.2 Namen in cilji

Namen zaključne projektne naloge je bil analizirati in ugotoviti, kakšno je stanje na področju bega možganov med mladimi v Sloveniji. S pomočjo javno dostopne literature in virov bomo opredelili beg možganov, vzroke za ta pojav in načine za njegovo zmanjšanje. Poudarek raziskave je bil na proučevanju te tematike med študenti Univerze na Primorskem.

Cilj zaključne projektne naloge je na primeru dodiplomskih študentov Univerze na Primorskem preučiti priložnosti, ki jih v tujini vidijo študenti. V povezavi z izkušnjami dodiplomskih študentov Univerze na Primorskem, ki so bili v času dodiplomskega študija na mednarodni izmenjavi, njihovimi pogledi in izkušnjami iz tujine smo raziskali, kaj jim nudi tujina ter v čem v Sloveniji vidijo slabše priložnosti za študij in delo.

1.3 Metodologija

Pri izdelavi zaključne projektne naloge smo uporabili naslednje metode raziskovanja:

- metoda deskripcije oz. opisovanja: opisovanje dejstev, pojavov in posnetka stanja;
- metoda zbiranja podatkov in javno dostopnih sekundarnih virov;
- metoda kompilacije: povzemanje stališč, spoznanj, opazovanj in sklepov drugih avtorjev ter lastnih spoznanj;
- metoda anketiranja študentov univerze na primorskem in analize zbranih podatkov.

Nalogo smo zaključili s sintezo spoznanj, predlogov in rešitev, ki smo jih dobili na podlagi teoretičnega dela in ugotovitev v lastni empirični anketni raziskavi.

Teoretični del naloge temelji na proučevanju sekundarnih javno dostopnih virov, knjig domačih in tujih avtorjev na izbrano temo. Raziskali in opredelili smo različne pojme in pojave, povezane s tematiko raziskovanja. Povzeli smo opredelitve pojmov različnih avtorjev in povezovali spoznanja. Glavni uporabljeni metodi v teoretičnem delu naloge sta metodi deskripcije in kompilacije.

V empiričnem delu naloge smo na osnovi spoznanj iz literature razvili anketni vprašalnik in med študenti Univerze na Primorskem analizirali, kateri dejavniki spodbujajo študente k odhodu v tujino. Razvili smo nabor predlogov, kako pojav bega možganov med študenti

zmanjšati. Rezultate smo analizirali s pomočjo osnovnih orodij deskriptivne statistike. Na koncu smo s sintezo spoznanj povzeli ugotovitve in razvili lastne predloge, kako zmanjšati pojav bega možganov.

1.4 Predvidene predpostavke in omejitve pri obravnavanju primera

Izhajali bomo iz naslednjih predpostavk:

- Predpostavljamo, da je pojav migracij študentov iz Slovenije v tujino prisoten tudi med študenti UP ter da lahko s sistematičnim pristopom k analizi tega problema razvijemo predloge, ki lahko pripomorejo k temu, da bo negativnih posledic tega pojava v Sloveniji čim manj.

Omejitve zaključne projektne naloge so bile:

- zaključna projektna naloga je temeljila na znanju, ki smo ga pridobili skozi študij na fakulteti za management koper, vključno s to raziskavo;
- merilni inštrument – raziskava mnenj s pomočjo vprašalnika, ki smo ga sestavili;
- omejili smo se le na študente univerze na primorskem. vključili smo samo anketirance up, ki so imeli kakršno koli, vsaj 3 mesece trajajočo, mednarodno izkušnjo med letoma 2010–2014;
- število ustrezno izpolnjenih vrnjenih anketnih vprašalnikov v času te raziskave julij–avgust 2014.

2 BEG MOŽGANOV KOT SODOBNA OBLIKA MIGRACIJ

2.1 Opredelitev pojma migracij

Človek že od nekdaj migrira in geografsko spreminja ter raziskuje nova področja. Kot pravi Klinar (1976, 15), migracija za posameznika predstavlja svobodo gibanja po prostoru. Pri tem lahko izbira med alternativnimi možnostmi, ki najbolj zadovoljujejo njegove potrebe. Človek stalno hrepeni in se žene po napredku, zato se že od nekdaj seli. Migracije so se pričele z razvijanjem družb, ki so spreminjale svoje bivalno okolje. Bolj kot se je družba razvijala, več ljudi je pričelo migrirati. Ljudje so doživljali geografske in socialne spremembe. Odhajali so iz svojega domačega okolja in srečevali druge narode, spoznali so se z drugimi kulturami in navadami. Zaradi posledice migriranja, so ljudje prihajali do novih idej, kar je privedlo do učinkovitejšega razvoja družbe. Migracije ne predstavljajo samo pozitivnega značaja družbe, temveč tudi negativnega. S prihodom nove kulture v določen kraj je zaradi migriranja prihajalo do neželenih posledic. Manj razvite kulture so zavirale napredek razvitejših ali pa je prišlo do stagniranja razvitih kultur. Migracije so za človeka že od nekdaj predstavljale velike spremembe (Klinar 1976, 15). Vse migracije v človeštvu niso bile svobodne narave. Klinar (1976, 16) jih opisuje kot prisilne migracije, ki so bile posledica kolonizacije, invazije, izgona, naravnih nesreč, verstva.

Pojem migracija ima dve izpeljanki: emigriranje in imigriranje. Pojem emigriranje opredeljuje gibanje osebe, ki zapusti svoje domače okolje in odide, se izseli ali pobegne v tujino – imigrantsko družbo. Pojem imigracija opredeljujemo kot določen proces, ki je potreben, da se človek preseli, vseli v imigracijsko družbo. Ta družba za emigranta predstavlja novo neznano okolje (Klinar 1976, 16–17).

Človek, ki imigrira v imigrantsko družbo, je imigrant. Bevc (2009, 5) v svojem delu opisuje problematiko opredeljevanja imigranta. Imigranta opredeljujejo drugače glede na državo, v kateri prebiva. Nekatere države opredeljujejo imigrante glede na kraj rojstva, druge glede na državljanstvo. Kot dodatni problem opisuje, da oseba, rojena v tujini, v državi, kjer biva, lahko pridobi državljanstvo ali pa tudi ne. Iz tega lahko sklepamo, da podatki pri opredeljevanju imigranta pri obeh pristopih niso enaki.

Vzroki in motivi se razlikujejo glede na posameznika, zakaj migrira. Klinar (1976, 27–30) v svojem delu razdeli motive in vzroke med tri tipe. Posledice migriranja razdeli na:

- politične in vojaške,
- osebne in družinske,
- ekonomske in demografske.

Sprememba političnega sistema lahko privede do političnega preganjanja ljudi, ki se upirajo novemu političnemu sistemu. V večjih družbah so morale manjšine, ki so se upirale novim

političnim sistemom, prisilno migrirati. Prav tako je v primeru zunanje vojaške intervencije prihajalo do prisilnega migriranja narodov.

Ekonomske razlike, zaradi katerih je svet razdeljen med bogate in revne družbe – bogate družbe so v boljši ekonomski poziciji in so v stalnem razvoju. V svojih oazah zadržujejo kapital, tehnologijo in strokovnjake. Zaradi nenehnega razvoja je nova delovna sila vedno potrebna. To je privedlo vrsto novih imigrantov, ki so se zaradi dela priseljevali iz revnejših družb v bogatejšo družbo.

Osebn vzroki pri migriranju se razlikujejo glede na posameznika (iskanje boljše zaposlitve, izobraževanje, prijateljstvo itn.). Iz tega lahko sklepamo: ker smo si različni, imamo tudi različne osebne razloge migriranja. Nagnjenost posameznika k skupinskemu migriranju je večja, saj smo bolj nagnjeni k skupnosti (družini). Za posameznika migracija pomeni veliko sprememb, zato smo toliko bolj nagnjeni k migraciji v skupini.

2.2 Opredelitev pojma beg možganov

Pojav, ki ga dandanes redno srečujemo v medijih, se je prvič pojavil v zgodnjih šestdesetih letih dvajsetega stoletja. Pri opredeljevanju pojma bega možganov poznamo več teorij. Zaradi obširnosti pojma vsak strokovnjak pojem razlaga na svoj način. Izbrali smo nekaj teorij, ki so nam glede na problematiko, ki jo opisujemo, najbližje.

Beg možganov je večkrat poudarjen pojav, ki izhaja iz sodobnih migracij. Nekateri strokovnjaki ga imenujejo sodobna oblika migriranja. Klinar (1976, 48–49) v svojem delu razlaga pojem beg možganov na primeru znanstvenikov. Znanstveniki iz manj razvitih držav stremijo k napredovanju in izobraževanju v bolj razvitih državah. Klinar nadaljuje, da razlogi za odhod niso le materialni in družbeni. Odhod strokovnjakov predstavlja negativne posledice za državo v razvoju. Ker so pomembni za njeno prihodnost, država vseskozi investira v njihovo šolanje. V primeru, ko se ti odločijo za odhod v tujino, to za državo pomeni stagniranje v razvoju.

Negativne posledice pa ne utrpi le država, temveč tudi družba, ki se posledično ne more razvijati. Adams (1968, 1) na kratko opisuje pojem beg možganov kot odliv človeškega kapitala, ki negativno vpliva na državno blagajno.

Beg možganov Bevc (2009, 6) opredeljuje po širšem in ožjem smislu. V ožjem smislu pojav bega možganov opisuje kot odhod visoko izobraženih strokovnjakov ali znanstvenikov iz manj razvitih v bolj razvite države. V širšem smislu pojav bega možganov opisuje kot trajnostni odhod usposobljenih prebivalcev s terciarno izobrazbo v bolj razvite države.

Poznamo dva modela bega možganov, ki ju v svoji teoriji navaja Klinar (1976, 48–49). Prvi model je Klinar poimenoval kozmopolitsko-liberalistični model, v katerem navaja, da

strokovnjaki sledijo svoji stroki, kjer imajo najboljše pogoje za delo. S svojim delom pripomorejo ne le k razvoju določene države, temveč celotne populacije. V drugem, nacionalnem modelu, Klinar navaja, da je za nacionalni razvoj družbe potrebno minimalno število domačih strokovnjakov kljub slabšim razmeram pri delu in celotnem izkoriščanju njihovega potenciala. V primeru, da domači strokovnjaki zapustijo svojo državo in odidejo v bolj razvite države, to za manj razvito družbo v razvoju predstavlja usoden udarec.

Glede na temo, ki jo obravnavamo na področju študentov, je najbližja definicija, ki jo na svoji spletni strani navaja Organizacija za ekonomijo, sodelovanje in razvoj (OECD). V svoji definiciji OECD (1995, 16) opredeljuje beg možganov, ko gre za visoko kvalificirano delovno silo, ki izpolnjuje enega od navedenih pogojev:

- *Univerzitetno izobrazbo s področja znanosti in tehnologije.*
- *Zaposlene na področju znanosti in tehnologije, in sicer na delovnih mestih, za katera je potrebna univerzitetna izobrazba ali tudi, če nimajo določene formalne izobrazbe.*

V sodobni literaturi lahko zasledimo posledico bega možganov, ki pozitivno vpliva na državo emigriranja. Zaradi nenehnega odtekanja znanja emigratska država pričinja uvajati določene ukrepe. Ta pojav imenujemo koristen beg možganov, saj državo spodbudi k oblikovanju novega človeškega kapitala. Naložbe države v izobraževanje so prikazane kot pozitiven efekt, saj nemigrante motivira in spodbuja k pridobitvi novega znanja. Država posledično ohranja svoje znanje in spodbuja novo. Zaradi investiranja v izobraževanje in druge segmente je manj izpostavljena tveganju bega možganov (OECD 1995, po Bevc in Uršič 2013).

Poznamo mnogo teorij vzrokov migriranja, ki se razlikujejo glede na posamezni primer, vsak posameznik ima svoj motiv. Skupen motiv vsem migrantom je sprememba slabših razmer v domovini v upanju na boljše v tujini.

2.2.1 Metoda potiskanja in privlačenja (»push pull« metoda)

Metodo potiskanja in privlačenja (»push pull«) bomo povzeli po Bevc, Zupančič in Lukšič Hacin (2004, 4). Opisuje dva procesa, ki sta si med seboj nasprotna. Dejavniki potiskanja (»push«) migrante potiskajo iz svojega domačega okolja v tujino. Ti dejavniki so: padec standarda, nizek osebni dohodek, nezaposlenost, neperspektivnost, ekonomska stagnacija, politične ter ostale diskriminacije. Dejavniki privlačenja (»pull«) migrante privlačijo v tuje okolje. Ti dejavniki so: visok življenjski standard, višji osebni dohodek, poklicna promocija, varnost, možnost zaposlitve in izobraževanja, ekonomski napredek.

Za metodo potiskanja in privlačenja je značilno, da na podlagi dejavnikov potiskanja iz starega okolja z dejavniki privlačenja v novo okolje razlaga vzroke in obseg selektivnih gibanj. Pozitivni in negativni dejavniki so izvozni družbi znani, medtem ko ima družba priselitve o njih le predstavo. Ti dejavniki predstavljajo selekcijo med posamezniki, ki se

selijo zaradi lastnega interesa in potreb. V primeru naravnih katastrof ali vojne se analiza »push pull« ne more uporabljati, ker se družba ne seli zaradi lastne volje in želje (Bevc 2004, 4).

Metoda potiskanja in privlačenja pri opisovanju vzrokov migriranj ne zadostuje v vseh primerih, je kritičen Klinar (1976, 24–25). Klinar pojasnjuje, da v delavskem razredu nerazvite družbe, kjer so prisotni vsi dejavniki »push pull« metode, ti ne vplivajo na njihovo migriranje. Gre za primere družb, ki se ne zavedajo svojega nizkega položaja. Prav tako gre za družbe, ki želijo odpraviti težave in so pripadne svoji državi. S teorijo o metodi potiskanja in privlačenja ne moremo določiti dejanskega migriranja tovrstne družbe, saj so prisotni ostali dejavniki, ki jih ta metoda ne opisuje. Gre za socialno okolje in močan vpliv tradicije, v svojem delu kritično opisuje Klinar.

2.2.2 Metoda razlik

Že samo ime nam pove, da metoda opisuje razlikovanje med enim dejanjem in dejanjem, ki sledi. Za določanje dejavnikov poznamo vrsto teorij, ki primerjajo državo, iz katere se izvorna družba izseljuje, in dejavnike, ki vplivajo na družbo priseljevanja. Enrique Oteiza kot ustanovitelj metode razlik, je kritičen do »push pull« metode. Z analitičnega vidika opisuje metodo razlik, kot učinkovitejšo metodo v primerjavi s »push pull« metodo, saj ta ne upošteva ključnih primerjalnih vidikov. Pri svoji metodi zagovarja faktorje metode razlik med deželami imigracije in deželami emigracije. Oteiza (1968, po Šter 1974, 1082) faktorje razdeljuje med:

- razlike o podpori, ki jo posameznik dobi od svoje domače države, in od podpore, ki jo bo prejemal v državi, v katero emigrira;
- razlike v dohodku med posameznimi državami;
- razlike v dohodku, strokovnjaki so bolj plačani kot ostali zaposleni;
- druge razlike, kot so: politična stabilnost, možnost zaposlitve in napredovanja v državi.

Vsi faktorji, ki jih zajema metoda razlik, niso zadostni, da bi popolnoma zajeli vzroke migriranja. Gre za pomanjkljivosti, ki jih Šter (1974, 1082) opisuje v svojem delu na podlagi primera. Poleg zajetih faktorjev v metodi razlik ne smemo zanemariti individualnih faktorjev, ki izredno vplivajo na posameznikovo odločitev o migraciji v primeru, ko posameznik želi migrirati in s tem pomagati določeni nerazviti državi.

2.3 Zapletenost merjenja bega možganov

Države v svetovnem merilu želijo ohranjati nek političen in javni mir glede problematike bega možganov iz manj razvitih držav. Organizacije so izvedle številne mednarodne študije, ki temeljijo na ekonomskem položaju države v svetovnem merilu. Po raziskavi švicarskega inštituta za razvoj (Institute of management development) »World competitiveness Yearbook« za leto 2011. V raziskavi je sodelovalo 59 držav, Slovenija je zasedla 46. mesto, za katero je

značilno, da je problematika bega možganov znosna in ni problematična. Države, kot so: Švica, Čile, Združene države Amerike, Švedska in Norveška ne čutijo problematike bega možganov. Države, kot so Rusija, Venezuela in Bolgarija spadajo med države z najvišjo ravniyo problematike bega možganov. V raziskavi Svetovnega ekonomskega foruma (Global Competitiveness Report) iz leta 2010 je sodelovalo 139 držav. Združene države Amerike, Katar in Švica spadajo med najuspešnejše države sveta. V raziskavi so se najslabše uvrstile Bosna in Hercegovina, Srbija in Kirgizija. Slovenija je zasedla mesto med prvo tretjino držav (Bevc in Uršič 2013, 23).

V Sloveniji je bila s pomočjo Inštituta za ekonomijo in razvoj izvedena zadnja raziskava o odhodu mladih znanstvenikov iz države v letu 2004 in analiza potencialnega odliva mladih raziskovalcev v letu 2005. Podatki o prihodu v domovino so nepopolni in težko določimo stopnjo odklona. S pomočjo določenih ugotovitev in raziskav nekateri podatki potrjujejo, da število mladih znanstvenikov in študentov iz leta v leto narašča. Posledično zaradi nenehnega migriranja v nekaterih krajih živi več izobraženih tujcev kot domačinov (Bevc, Ogorevc in Koman 2012, 7).

Merjenje bega možganov je izredno težko in nenatančno, kar potrjujejo tudi svetovne raziskave. Podatki se nenehno spreminjajo in so težko konkretno predstavljeni. Pri merjenju bega možganov težko dobimo točne rezultate ravno zaradi nenehnega meddržavnega migriranja. Prav tako težko zajamemo celotno sliko migriranja strokovnjakov. Študenti in mladi raziskovalci so v neprestanem preseljevanju zaradi nenehnega izobraževanja in iskanja novega znanja (Bevc in Uršič 2013, 24).

2.4 Posledice bega možganov

2.4.1 Državna raven

S strani države v razvoju odhod strokovnjakov ne predstavlja le negativnih posledic za družbo, temveč dolgoročno gledano za celotno državo. Vsaka država investira v šolanje strokovnjakov. Če ti odidejo, to za državo pomeni veliko izgubo. Strokovnjaki so v manj razvitih državah toliko bolj potrebni, saj imajo velik pomen pri razvijanju družbe. Manj razvite države morajo zato poskrbeti, da bodo njihovi strokovnjaki ostali in pomagali pri razvoju. Vendar to ni enostavno doseči, saj jim ne morejo nuditi boljših pogojev kot razvite države. Da bi manj razvite države to preprečile, morajo slediti določenim smernicam: investiranje v šolstvo, spodbujanje strokovnjakov z možnostjo napredovanja in razvijanja, možnosti bonitete in višjega osebnega dohodka. Usmeriti se morajo v področja znanosti, ki pomagajo pri razvoju družbe in države. Manj razvite države s pomočjo mednarodnega sodelovanja z bolj razvitimi državami kreirajo okolje, v katerem spodbujajo strokovnjake, da bi ti ostali in pripomogli k razvoju družbe. Če se osredotočimo na bolj razvite države, imajo te

od prihoda tujih strokovnjakov veliko koristi, saj vanje ni bilo treba investirati. Njihovi družbi prinašajo nova znanja in razvoj, kar predstavlja tako za družbo kot za državo nov napredek. Poleg pozitivnih posledic prihod tujih strokovnjakov prinaša tudi negativne posledice. Zaradi tujih strokovnjakov država ni več motivirana investirati v domače strokovnjake, posledično določene stroke slonijo le na tujih strokovnjakih (Mahorum 1999, 169–170).

Kot smo povzeli po Mahorumu, kakršen koli odhod znanja pusti tako negativne kot pozitivne posledice za državo in družbo. Bevc, Zupančič in Lukšič Hacin (2004, 116–117) nam v svojem delu predstavijo, kakšne posledice bi lahko pustila problematika bega možganov na slovenski državni ravni. V svojem delu navajajo možni scenarij, ki bi se lahko zgodil v Sloveniji, in predvidevajo naslednje posledice:

- Entitetne in kulturne spremembe v slovenski populaciji; spremembe naj bi najbolj občutili Slovenci ob meji.
- Izguba oseb, v katere je država leta in leta investirala (brezplačno šolstvo, možnost usposabljanja ipd.).
- Povečanje prepoznavnosti Slovenije v svetu (promocija države).
- Povečevanje informacijskega pretoka, sklepanje novih prijateljstev in poznanstev.
- V primeru, da pride do vračanja emigrantov, bi povečali možnost mednarodnega gospodarstva in drugega sodelovanja.
- Zaradi boljšega pretoka strokovnjakov bi lahko uvajali inovacije na raznih področjih;
- modernizacije okolja.
- Sprejemanje drugih kultur, povečanje tolerantnosti do drugih ljudi ipd.

Kakršno koli migriranje ljudi v državi pusti posledice. Za majhno državo, kot je Slovenija, je vsakršno migriranje tako še bolj občutljivo. Slovenski mediji že opozarjajo na problematiko migriranja v Sloveniji. Trenutno situacijo migriranja smo povzeli po članku s spletne strani, ki opisuje situacijo migriranja glede na pridobljene podatke iz statističnega urada. Iz Slovenije se je izselilo 7,6 % več državljanov RS kot v enakem obdobju lani. Prav tako se je priselilo za 1,1 % več tujih državljanov kot v enakem obdobju lani. Selitveni prirast državljanov RS je negativen, torej se več ljudi izseli kot priseli. Po izračunih statističnega urada se je število slovenskih državljanov zmanjšalo za 1250 (24ur.com 2014).

2.4.2 Regionalna raven

Posledice bega možganov se ne čutijo le na državni, temveč tudi na regionalni ravni. Po Bevc, Zupančič in Lukšič Hacin (2004, 117) bomo predstavili posledice, ki jih občutijo regije v Sloveniji. Posledice, ki jih avtorji predstavijo v svojem delu, so:

- V ekonomsko šibkih regijah se občuti demografska izguba, ki jih zaradi današnje nizke stopnje rodnosti težko ali pa ne moremo nadomestiti.
- V ekonomsko močnejših regijah so določeni projekti zaradi pomanjkanja usposobljenega kadra težje izvedljivi, čuti se pomanjkljivost nosilcev dejavnosti in inovacij.

- Zaradi opuščanja določene dejavnosti nastajajo razne prostorske spremembe, ki se občutijo v manjših regijah.
- Modernizacija lastnega okolja.
- Odprtost in toleranca ljudi.

Posledice bega možganov niso le negativne, temveč tudi pozitivne. Posledice, ki jih lahko občuti prebivalstvo na regionalni ravni, so močnejše kot na državni ravni. V regiji, ki ni ekonomsko močna, je vsako znanje za razvoj regije tako še bolj pomembno. Ko »znanje« zapusti regijo, se na državni ravni ne občuti toliko negativnih posledic, kot jih občuti regija.

3 ANALIZA STANJA MIGRIRANJA ŠTUDENTOV IZ SLOVENIJE V TUJINO

3.1 Opis programa mednarodnega izobraževanja Vseživljenjsko učenje

Program Vseživljenjsko učenje (v nadaljevanju VŽU) je bil ustanovljen leta 2007 in je eden pomembnejših programov za mednarodno izmenjavo in prakso. Ustanovljen je bil s strani Evropske unije. Veljavnost je dobil s sklepom evropskega parlamenta in Sveta kot naslednik programov Leonardo da Vinci in Socrates. Za izvajanje programa v Sloveniji skrbi nacionalna agencija Center Republike Slovenije za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS). V programu podpirajo mednarodno mobilnost študentov in hkrati želijo prispevati k vrhunski izobrazbi in trajnostnemu gospodarskemu razvoju držav. Vseživljenjski program je razdeljen na štiri podprograme. Namenjen je mnogim skupinam: osebam na trgu dela, študentom, podjetjem in izobraževalnim institucijam, nevladnim organizacijam ipd.

Programske aktivnosti so razdeljene na centralizirane, za katere se prijave zbirajo v Bruslju, in na decentralizirane, za katere se prijave zbirajo v matični državi. Vsak posameznik, ki izpolnjuje pogoje vpisa, se lahko vpiše na razpisane projekte programa. Projekti se med seboj razlikujejo glede na tematiko izmenjave. Med njimi je najbolj popularen projekt Erasmus, ki nudi različne priložnosti na področju izobraževanja, poučevanja, usposabljanja, razvoja in sodelovanja v mednarodnem okolju CMEPIUS (2014a).

3.1.1 Opis programa Erasmus

Program Erasmus je bil ustanovljen leta 1987 med programi izobraževanja in usposabljanja za mobilnost in sodelovanje v visokem šolstvu v Evropi. Študent, ki se udeleži izmenjave Erasmus, lahko del rednega študija opravi na tuji univerzi. Program temelji na bazi terciarnega izobraževanja in je del programov VŽU. Nudi različne priložnosti na področju izobraževanja, poučevanja, usposabljanja, razvoja in sodelovanja v mednarodnem okolju. S programom Erasmus se dviguje nivo kakovosti terciarnega izobraževanja v Evropi. Spodbuja mednarodno mobilnost študentov in sodelovanje med organizacijami. Je najbolj znan in uporabljen program med študenti. Na program se lahko prijavijo organizacije, ki so nosilke Univerzitetne listine Erasmus (Erasmus University charter), s področja terciarnega izobraževanja. Udeleženci izmenjave Erasmus so oproščeni plačevanja šolnine v tujini. Vse obveznosti, ki jih študent opravi v tujini, se mu priznajo preko evropskega prenosa kreditnega sistema akademskih točk. Prenos točk poteka preko evropskega prenosa kreditnega sistema, ki skrbi za prenašanje in dodeljevanje kreditnih točk. Pri udeleževanju izmenjave Erasmus morajo biti študenti pozorni na štipendijo, ki jim lahko pripada, če ima organizacija sklenjeno Univerzitetno listino Erasmus. To velja predvsem za univerze in fakultete oz. kakršno koli drugo donacijo s strani Evropske unije. Če organizacija nima sklenjenega sporazuma, potem

študentom štipendija ne pripada. Udeleženec izmenjave Erasmus se lahko udeleži izmenjave na vseh institucijah, ki delujejo v okviru VŽU (Bevc in Ogorevc 2013, 18–19).

Program Erasmus vsebuje veliko aktivnosti, na katere se študentje lahko prijavijo. Pri programu sodelujejo številne organizacije in podjetja, ki spodbujajo mednarodne izmenjave in prakso. Program Erasmus je eden najbolj obsežnih, znanih in uporabnih v Sloveniji. Večina študentov se udeležuje tovrstnega programa, saj jim je najbližji. Prav tako se omenjenega programa udeležuje vse več organizacij, s čimer mladim omogočajo še večjo širino pri izbiri aktivnosti. V primeru, da želijo opravljati praktično usposabljanje preko programa Erasmus, jim to omogoča sam program ali določena organizacija, ki se je prijavila na razpis. Je eden najkoristnejših programov, saj zajema skoraj vse panoge, tako da lahko vsak posameznik najde svoje interese v programu Erasmus CMEPIUS (2014b).

3.1.2 Pomen in cilj programov

Država in Evropska unija spodbujata mobilnost študentov. S sofinanciranjem programov tako podpirata in pomagata omogočiti vsem študentom enako udeležbo na mednarodni mobilnosti. S svojimi projekti mobilnosti želijo doseči, da Evropa postane večje mednarodno središče, ki je dobro povezano. Z mednarodnim izmenjevanjem študentov pride do izmenjave jezika, spoznavanja drugih kultur, običajev in sprejemanja drugih in drugačnih. Lahko trdimo, da je mednarodna mobilnost ena pomembnejših stvari v času študija. Pomen mednarodne izmenjave ali udeležbe na praksi je izreden.

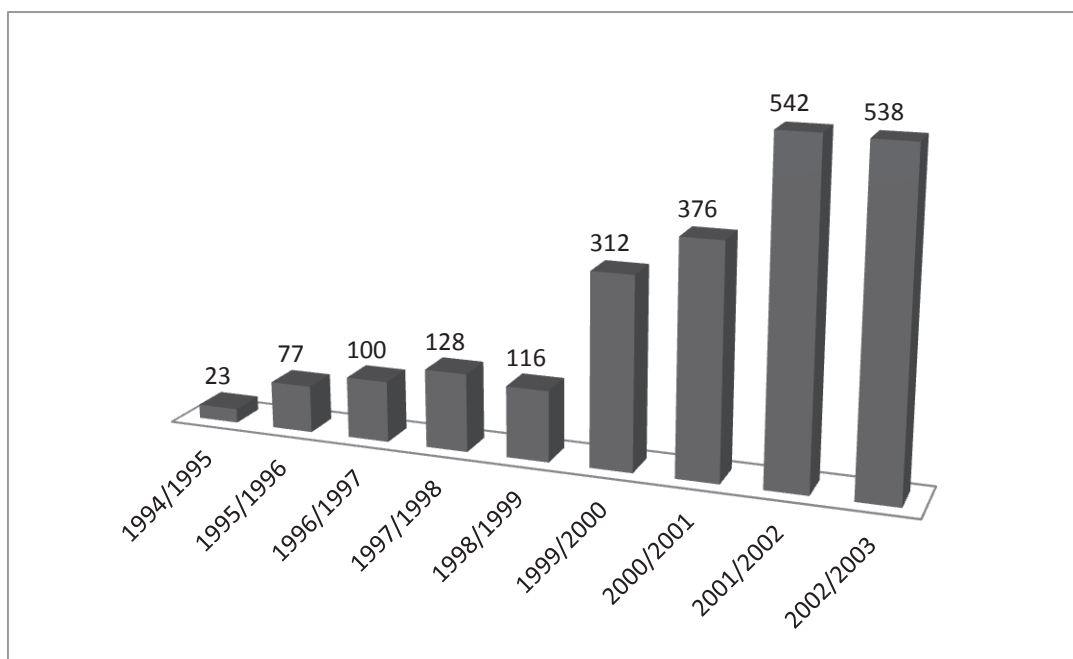
Posameznik se oddalji od svojega domačega okolja in sprejme tujega. Pri tem igrata izreden pomen njegova osebnost in razvoj, ki se v času izmenjave okrepi in napreduje. S katerega koli zornega kota pogledamo, ima mednarodna izmenjava na življenje študentov, njihov razvoj, kariero, družbeno poslovno življenje izreden pomen. Z udeležbo si odprejo mnoga vrata v prihodnost. Ne morejo biti ustaljeni samo v svojem domačem okolju, ki jim predstavlja neko varnost, vendar tudi omejenost, saj je ne nazadnje tudi zaposlovanje diplomantov iz dneva v dan težje. Posledično prihaja do prenasičenosti trga dela. Z udeležbo na mednarodnih praksi ali vpisom v kateri koli mednarodni program, si odprejo vrata v prihodnost, v tujino. Z udeležbo pri programu se razlikujejo od svojih konkurentov pri zaposlitvi ali pa si ustvarijo kariero v tujini. Pomen in cilji programa se med seboj izredno prepletajo. Cilj vsakega programa je, da udeleženec čim bolj občuti pomembnost mednarodne mobilnosti in njeno koristnost. Z udeležbo in aktivnostjo na mednarodni izmenjavi je večina ciljev že dosežena, saj udeleženec občuti pomembnost mednarodne izmenjave (Pajnič in Belcijan 2011, 5).

3.2 Zgodovinski kronološki pregled migriranja študentov Erasmus

V Sloveniji mednarodne izmenjave potekajo že od osamosvojitve. Zaradi majhnosti naše države so slovenski študenti že od nekdaj stremeli k mednarodnemu izobraževanju. V

nadaljevanju vam bomo kronološko predstavili število izvedenih mednarodnih izmenjav. V besedilu bomo besedo izmenjava uporabljali kot število udeležencev (določeni študenti so se udeležili izmenjave dvakrat v istem letu). Pojem mednarodna izmenjava predstavljamo kot odhod študenta na kakršno koli izobraževanje v tujino (študij ali praktično usposabljanje). Podatke o številu izmenjav bomo predstavili na podlagi anket, ki sta jih izvedla IER in CMEPIUS.

Slovenski študenti so že od osamosvojitve stremeli k mednarodnemu izobraževanju. V sliki 1 so prikazani podatki, povzeti po raziskovalnem delu Lorenčič (2004). V raziskavi so prikazani redni študenti dodiplomskega študija, ki so se odločali za mednarodno izmenjavo med letoma 1994 in 2003. Podatki so prikazani v številu izmenjav po letih.



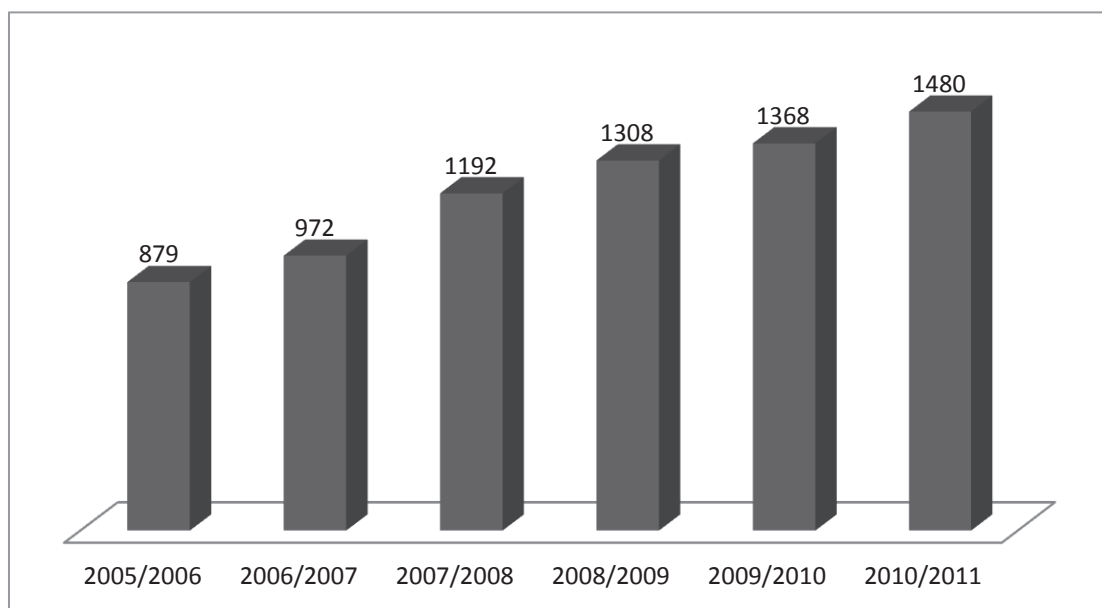
Slika 1: Število mednarodnih izmenjav po letih med letoma 1994 in 2003

Vir: Lorenčič 2004, 33.

Prve mednarodne študijske izmenjave niso bile zelo oblegane, če jih primerjamo z današnjimi številkami. V letu 1994 je bilo izvedenih 23 mednarodnih izmenjav. Že v naslednjem letu, kot je vidno iz slike 1, se število izmenjav potroji, izvedenih je bilo kar 77 mednarodnih izmenjav. Med letoma 1997 in 1999 se številke nekoliko ustalijo, vendar je izvedba mednarodnih izmenjav višja v primerjavi s prejšnjimi leti. Izvedenih je bilo približno 100 izmenjav letno. Zasedimo lahko, da je bilo izvajanje mednarodnih izmenjav še v razvoju. V letu 2000 je bilo izvedenih trikrat več mednarodnih izmenjav kot v letu 1999. Udeležba na mednarodnem študiju je vsako leto postajala sestavni del študija, kar prikazuje število mednarodnih izmenjav. V letu 2001 je bilo izvedenih največ mednarodnih izmenjav v primerjavi z drugimi leti v raziskavi, in sicer 542. Število izvedenih mednarodnih izmenjav je strmo naraščalo, med letoma 1994 in 2003 je bilo izvedenih 2212. Iz tega lahko povzamemo,

da se vse več slovenskih študentov zaveda dejstva, kako pomembno je za njihovo prihodnost mednarodno izobraževanje.

Podatke, ki so prikazani v sliki 2, smo povzeli po Bevc in Ogorevc, ki sta raziskovali s sodelovanjem organizacij CMEPIUS in IER. Organizaciji sta na podlagi internetnega vprašalnika predstavili podatke o številu izvedenih mednarodnih izmenjav. Iz dela smo povzeli podatke in jih bomo na kratko interpretirali.



Slika 2: Število mednarodnih izmenjav po letih med letoma 2005 in 2011

Vir: Bevc in Ogorevc 2013, 21.

Iz slike 2 je razvidno, da je število mednarodnih izmenjav iz leta v leto naraščalo. V letu 2005 je bilo izvedenih 879 mednarodnih izmenjav. Število se je v naslednjem letu povzpelo na 972. V letu 2007 je število izmenjav prekoračilo tisoč, izvedenih je bilo 1192. Vpliv vključitve slovenskega študija v bolonjski sistem leta 2006 je delno vplival na izvajanje mednarodnih izmenjav. Ta podatek potrjuje število mednarodnih izmenjav, ki so bile izvedene v letih 2008 in 2009. V obeh letih skupaj jih je bilo izvedenih kar 2676. V zadnjem letu, ki ga je zajela raziskava, letu 2010, so se številke povzpele na 1480. Skupaj je bilo med letoma 2005 in 2011 izvedenih 7199 mednarodnih izmenjav.

Po pregledu podatkov med letoma 2005 in 2011 lahko trdimo, da trend mednarodnih izmenjav zelo narašča in da bo v prihodnosti še bolj naraščal. Študenti se iz leta v leto zavedajo, kako pomembno je mednarodno izobraževanje. Odhod študentov za državo v razvoju, kot je Slovenija, predstavlja dvorezni meč. Z mednarodno izobraženim kadrom država pridobi terciarno mednarodno izobražen kader. Med drugim tovrstno izobraževanje predstavlja tveganje za državo, da se pridobljeno znanje ne vrne v domače okolje.

3.3 Primerjava študentov glede na motiv odločitve za udeležbo na mednarodni izmenjavi

Motive, ki vam jih bomo predstavili v nadaljevanju, smo povzeli po raziskavi, ki so jo opravili na Inštitutu za ekonomijo raziskovanja (v nadaljevanju IER). V raziskavi so prikazani rezultati generacije študentov Erasmus med letoma 2005 in 2010. Mednarodno izmenjavo lahko študenti opravljajo v obliki študija ali prakse. Za udeležbo na mednarodni praksi ali študiju imajo različne motive, zato smo rezultate raziskave razdelili v dve skupini. Najprej bomo predstavili motive o odločanju za udeležbo na mednarodnem študiju in kasneje motive za udeležbo na praktičnem usposabljanju.

Motivi so prikazani s pomočjo ankete, ki jo je izvedla IER med letoma 2011 in 2012 za generacijo študentov 2005–2010. V preglednici 1 prikazujemo podatke, v odstotkih je prikazan delež udeležencev, ki so navedli določen motiv. Prikazujemo, koliko študentov Erasmus se je odločilo za študij na podlagi predstavljenih motivov.

Preglednica 1: Motivi odločanja študentov Erasmus generacije 2005–2010 o mednarodnem študiju

<i>Motivi o udeležbi na mednarodnem študiju</i>	<i>Generacija 2005–2010 (anketiranje 2011–2012)</i>	
	<i>Število udeležencev izmenjave</i>	<i>% od celote izvedenih izmenjav</i>
Razširitev znanja na svojem študijskem področju.	1874	74,4
Pridobitev mednarodnih izkušenj.	2294	92,9
Ugled tuje univerze ali profesorja.	559	22,6
Boljši pogoji za študij v izbrani državi.	445	18,4
Razširitev splošnega znanja, razgledanost.	2077	84,1
Izboljšanje znanja tujih jezikov.	2088	84,6
Sprejeti izziv samostojnega življenja, stran od domačih.	1560	63,3
Sklepanje novih prijateljstev, poznanstev.	2055	83,2
Kakovost bivalnega okolja (kulturne, športne, delovne priložnosti).	913	37,0
Ne vem točno.	5	0,2
Najpogosteje navedeni drugi predlogi:	57	2,3
- izziv, radovednost,	9	0,4
- spoznavanje novih ljudi, kulture,	7	0,3
- zabava,	7	0,3
- diplomsko delo/magisterij.	4	0,2

Vir: Bevc in Ogorevc 2013, 179.

Na podlagi ankete, ki jo je izvedel IER, smo po delu Bevc in Ogorevc (2013, 179) povzeli motive, ki so predstavljeni v preglednici 1. Najbolj vpliven motiv o odločanju za mednarodni študij zaradi pridobivanja mednarodnih izkušenj je vplival na 93 % anketiranih. Študenti si želijo znanja, kar prikazujejo podatki, da je za kar 85 % udeležencev pomemben motiv razširjanje splošnega znanja, razgledanost je pomembna. Takoj za tem s 84 % predstavlja glavni motiv učenje tujih jezikov. Motiv sklepanja novih prijateljstev je pomemben za 83 % udeležencev. S 75 % sledi motiv razširjenja znanja na svojem študijskem področju. Zanimiv motiv s 63 % odločitvijo anketirancev predstavlja osamosvojitve od domačega okolja, po čemer lahko sklepamo, da so študenti v času študija pripravljeni sprejeti življenje v novem okolju. Spoznavanje športne, kulturne in delovne priložnosti predstavlja pomemben motiv za 37 % anketirancev. Ugled tuje univerze ali profesorja predstavlja glavni motiv le 23 %. Prav tako je samo 18 % študentov bilo motiviranih zaradi boljših pogojev za študij v izbrani državi, v primerjavi s Slovenijo. Motivi, ki so jih navedli študenti sami, kot so pisanje diplomskega ali magistrskega dela, študij zaradi zabav in radovednosti in neodločnost odločanja, so

navedeni največkrat, a prikazani kot manj pomembni motivi za udeležbo na mednarodnem študiju.

Preglednica 2: Motivi odločanja študentov Erasmus generacije 2005–2010 o mednarodni praksi (praktično usposabljanje)

<i>Motivi o udeležbi na mednarodni praksi</i>	<i>Generacija 2005-2010* (anketiranje 2011-2012)</i>	
	<i>Število udeležencev izmenjave</i>	<i>% od celote izvedenih izmenjav</i>
Pridobitev posebnih spretnosti.	296	61,2
Spoznavanje z zahtevami evropskega trga.	237	49,0
Izboljšanje znanja tujih jezikov.	390	80,6
Ugled tujega podjetja oziroma organizacije.	157	32,4
Izboljšati povezovanje ekonomskega in socialno-kulturnega okolja države.	180	37,2
Dobri pogoji za praktično usposabljanje.	250	51,7
Kakovost bivalnega okolja (kulturne, športne, delovne priložnosti).	173	35,7
Sklepanje novih prijateljstev, poznanstev.	331	68,4
Sprejeti izzivi samostojnega življenja, stran od domačih.	239	49,4
Ne vem točno.	4	0,8
Drugi navedeni razlogi.	12	2,5

*Mednarodna praksa se je začela izvajati leta 2007.

Vir: Bevc in Ogorevc 2013, 180.

Motive o odločanju študentov Erasmus za praktično usposabljanje smo povzeli po delu v Bevc in Ogorevc (2013, 179). V preglednici 2 v odstotkih prikazujemo podatke, koliko študentov Erasmus se je odločilo za praktično usposabljanje na podlagi predstavljenih motivov. Največ, kar 81 % študentov Erasmus, se je za mednarodno prakso odločilo, ker so želeli izboljšati svoje znanje tujega jezika. Zanimivo je, da kar 68 % anketirancev predstavlja enega pomembnih motivov druženje in spoznavanje novih prijateljev. Eden pomembnih dejavnikov mednarodne prakse, kot je pridobivanje posebnih spretnosti, je predstavljalo motiv 61 % študentov. Kot je prikazano, je za študente izredno pomembno delovno okolje praktičnega usposabljanja, to predstavlja pomemben motiv 52 % udeležencev. Stremljenje k samostojnemu življenju je pomembno za 49 % udeležencev prase. Spoznavanje zahtev evropskega trga, lahko opredelimo kot enega pomembnih dejavnikov prakse, za kar se je odločilo 49 % študentov. Sledijo ostali motivi, ki so pomembni za udeležence prakse: izboljšanje poznavanja ekonomskega in socialno-kulturnega okolja države za 37 %, kakovost

bivalnega okolja (kulturne, športne, zabavne, delovne priložnosti) za 36 % in ugled tujega podjetja/organizacije za 32 % udeležencev prakse.

Iz obeh preglednic lahko razberemo, da so motivi za udeležbo na mednarodnem študiju ali praksi različni. Kot je prikazano, imajo študenti pri odločanju tudi skupne motive, ne glede na to, za kakšno vrsto mednarodne izkušnje se odločajo. Motivi, kot so spoznavanje novih prijateljev, izzivi samostojnega življenja, izboljšanje znanja tujih jezikov in stremenje k mednarodnemu izobraževanju so skupni študentom prakse in študija. Zelo pozitiven podatek o odločanju za študij in prakso je, da se zelo malo študentov odloča za mednarodno izkušnjo, če nimajo nikakršnega motiva za to.

4 RAZISKAVA O MIGRIRANJU ŠTUDENTOV UP IZ SLOVENIJE V TUJINO

Raziskavo smo izvedli s pomočjo spletnega vprašalnika EnKlikAnketa. Anketo smo izvajali mesec dni, in sicer v juniju in juliju. Anketa ni bila zahtevna, bila je kratka, tako da našim anketirancem nismo vzeli veliko časa. Vprašanja v anketi so bila odprtega in zaprtega tipa, kar pomeni, da so anketiranci na koncu podajali svoja mnenja. Anketirance smo dobili s pomočjo sodelovanja z UP in mednarodno pisarno FM ter prek socialnih omrežij. Osredotočili smo se na študente UP, ki so imeli v času svojega študija kakršno koli mednarodno izkušnjo.

Anketirance smo razvrstili po fakultetah UP ter spolu. S pomočjo vprašanj smo jih vodili skozi vprašalnik in pridobivali odgovore z različnih področij. Sprva smo se dotaknili področja stanja v državi, pomembnosti mednarodnega izobraževanja ter kakovosti izobraževanja. Vseskozi smo anketirance povezovali z vprašanji o tujini. Kasneje smo anketirance razdelili na dve skupini, na študente, ki živijo v domačem okolju, in študente, ki živijo v tujem okolju. Vsako skupino posebej smo v nadaljevanju bolj nazorno predstavili. Vsaka skupina je imela različna vprašanja, ki smo jih na koncu povezali v neko celoto in jih primerjali glede na skupino. Na koncu vprašalnika smo anketirancem omogočili, da so s svojimi besedami podali mnenja glede na tematiko bega možganov v Sloveniji.

Cilj raziskave je bil pridobiti čim bolj koristne in kakovostne informacije glede tematike, ki jo opisujemo. S pomočjo rezultatov, ki smo jih dobili, smo nazorno predstavili problematiko bega možganov med študenti UP.

4.1 Uporabnost pridobljenega znanja

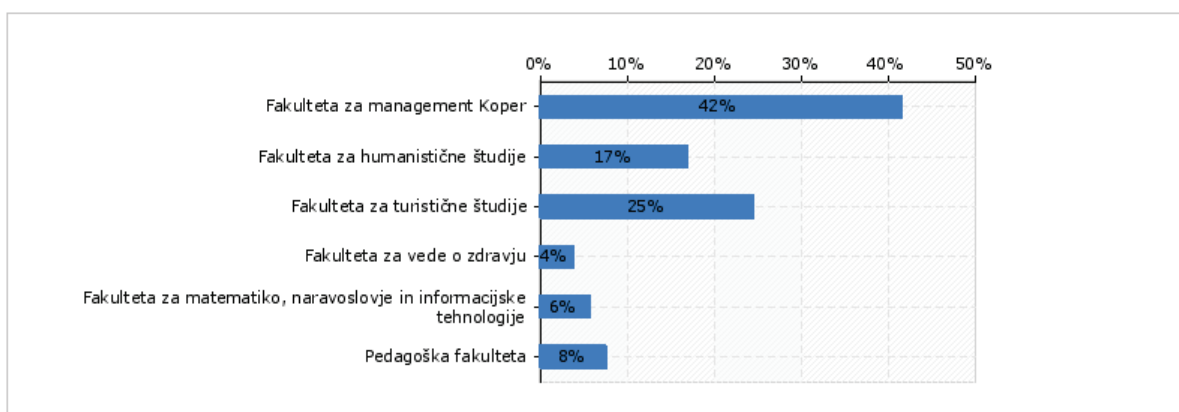
Na začetku projektne naloge smo zapisali, da bomo predstavili problematiko bega možganov na primeru študentov Univerze na Primorskem (UP). Problematiko bega možganov smo povezali z mednarodnim izobraževanjem študentov. Da bi lažje pridobili podatke o obstoju bega možganov na Univerzi na Primorskem, smo izdelali raziskovalno delo. Temelji na spletni anketi, ki smo jo izvajali mesec dni. Spletno anketo smo izvedli med študenti Univerze na Primorskem, ki so v zadnjih treh letih imeli izkušnje z mednarodnim izobraževanjem (v nadaljevanju študenti UP). Za mednarodno izkušnjo štejejo študij ali praktično usposabljanje. S pomočjo odgovorov, ki smo jih dobili s strani študentov, smo prikazali, kaj študenti menijo o trenutnem stanju v državi in kaj jim predstavlja pomembno področje. Spraševali smo jih po kakovosti znanja, ki ga dobijo na fakulteti, o pomembnosti mednarodnega izobraževanja. Osredotočili smo se na vprašanja, ki so povezana z mednarodnim izobraževanjem in s študenti. S pomočjo odgovorov smo ugotovili, koliko študentov UP trenutno živi v Sloveniji in koliko v tujini.

Na podlagi vprašanj, povezanih s tujino ali Slovenijo, smo anketirance razvrstili v dve skupini, in sicer:

- na študente, ki živijo v tujini (od teh smo povzeli čim več informacij, kaj jih zadržuje v tujini ter kako razmišljajo o prihodnosti);
- na študente, ki živijo v Sloveniji (od njih smo pridobili informacije, kaj jih zadržuje v domačem okolju in kje se vidijo v prihodnosti).

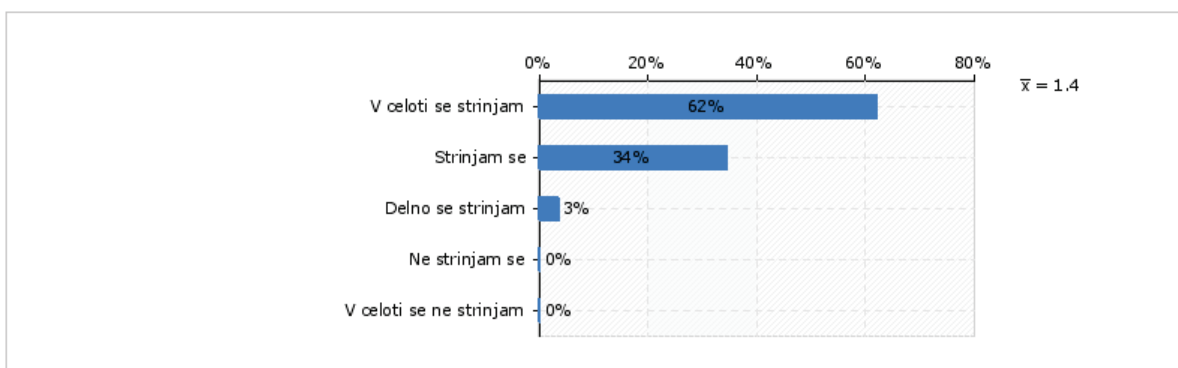
Na koncu so anketiranci podali svoja mnenja, s pomočjo katerih smo še natančneje spoznali, kako bi Slovenija lahko izboljšala stanje v povezavi z begom možganov.

V spletni anketi smo iz vzorca 50 anketirancev zbrali 29 ustrezno izpolnjenih anket. Anketiranci se niso odzivali na zadnje vprašanje, pri katerem so morali podati svoje mnenje. Od tod dejstvo, da je anketo končalo le 29 anketirancev, od tega 38 % študentov in 62 % študentk UP.



Slika 3: Prikaz sodelujočih fakultet UP po udeležbi (v %)

Iz slike 3 je razvidno, da ja bil največji odziv na anketo s strani študentov Fakultete za management, in sicer 42 % študentov. Sledijo jim študenti Turistike s 25 % udeležbo. S 17 % udeležbo so podali svoja mnenja študenti FHŠ-ja. Najmanj študentov je sodelovalo s fakultet: FAMNIT s 6 % udeležbo, PEF z 8 % udeležbo in FVZ s samo 4 % udeležbo.



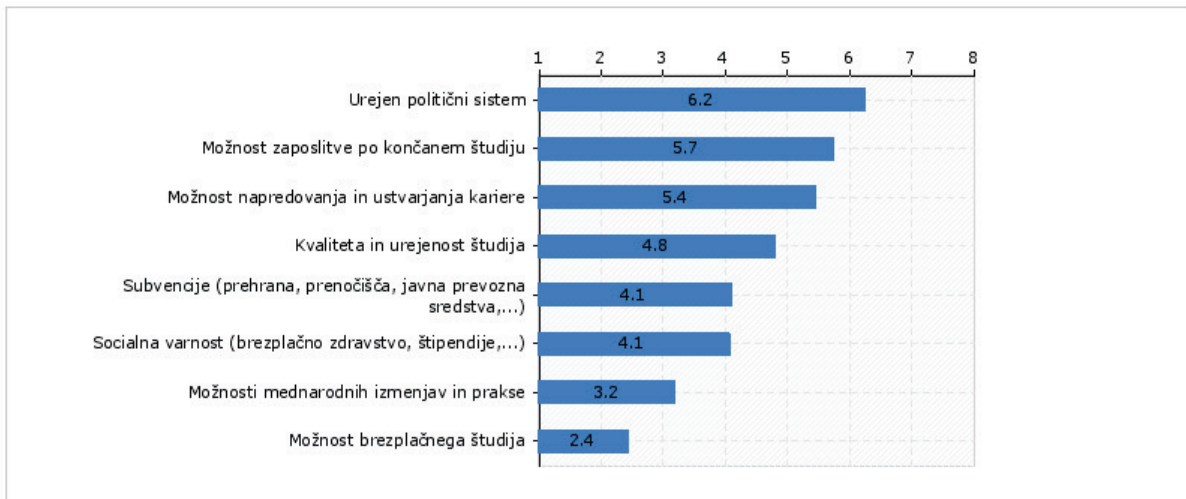
Slika 4: Kako pomembno je mednarodno izobraževanje za študente UP (v %)

Študenti UP se zavedajo, kako pomembno je za njihovo prihodnost mednarodno izobraževanje, kar prikazujemo v sliki 4. V celoti se je s tem strinjalo 62 % anketiranih. Ostalih 32 % je podalo pozitiven odgovor na vprašanje o pomembnosti mednarodnega izobraževanja za njihovo kariero. Študenti UP se zavedajo, da je za kariero mednarodno izobraževanje pomembno, vendar jih glede na današnje ekonomsko in politično stanje v državi večina razmišlja o delu in študiju v tujini. Trdimo lahko, da so študenti UP izredno motivirani za mednarodno izobraževanje in odhod v tujino.

4.2 Vtisi in mnenje o trenutnih gospodarskih razmerah s strani anketirancev

Politične, ekonomske, socialne in izobraževalne razmere so izredno pomembne, da se posameznik v svojem okolju dobro počuti. V današnjih časih je vse več zategovanja proračunskih sredstev, kar vpliva na prebivalstvo. Od anketirancev smo želeli dobiti čim več informacij, ki so povezane z domačim okoljem. Anketiranci so nam s svoje strani predstavili, kako oni vidijo stanje v Sloveniji. Slovenija je v zadnjih letih v ekonomski in politični krizi, kar posledično vpliva na prebivalstvo. Kot smo navajali v teoretičnem delu, so neurejene razmere v državi eden ključnih dejavnikov, ki vplivajo na odhod prebivalstva. V anketi smo od anketirancev dobili odgovore, ki nam prikazujejo stanje v Sloveniji skozi njihove oči. Dejavnike, ki so jih navedli študenti, razumemo kot dejavnike odbijanja. Metodo smo teoretično predstavili v teoretičnem delu projektne naloge pod poglavjem Metoda potiskanja in privlačenja.

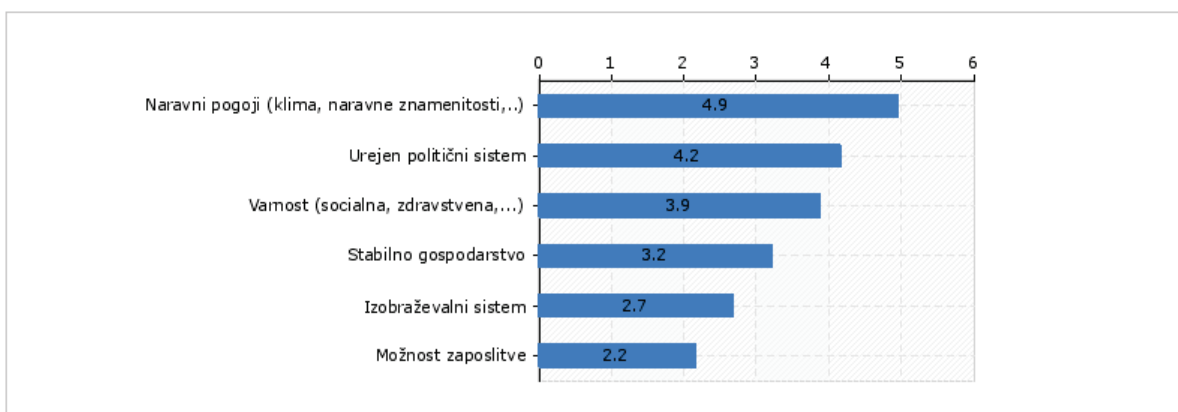
Naši anketiranci so odgovarjali na vprašanje, kakšno je po njihovem mnenju trenutno stanje v Sloveniji (slika 5). Študenti so opredelili osem področij in jih razvrstili po lestvici od najslabše do najboljše urejenega področja, pri čemer je 8 najslabše in 1 najboljše.



Slika 5: Urejenost državnih področji po mnenju študentov UP

Anketiranci so razvrščali različna področja, ki jih prikazujemo v sliki 5 med urejena in neurejena. Naslonili smo se na področja, ki so pomembna za študente. Kot najslabše urejen so študenti izbrali politični sistem, kar je verjetno posledica stanja in urejenosti političnega sistema v Sloveniji. To potrjuje hipotezo, ki smo jo navedli v našem uvodu. Iz tega lahko sklepamo, da študenti politično neurejenost izredno čutijo. S 5,7 točke anketiranci menijo, da ne vidijo možnosti zaposlitve po končanem študiju, iz česar lahko sklepamo, da v domači državi ne vidijo prihodnosti. Možnost napredovanja in ustvarjanja kariere se povezuje z odgovorom o možnosti zaposlovanja, kar so potrdili odgovori s 5,4 točke. Ta dva odgovora lahko povežemo, saj vplivata eden na drugega. Če posameznik ne vidi možnosti zaposlitve, si težko predstavlja ustvarjanje kariere in napredovanje. Študenti so s 4.8 točke označili, da sta urejenost in kvaliteta študija dobri. Urejenost subvencioniranja v Sloveniji je med študenti zelo dobrodošla, kar potrjujejo odgovori anketirancev. Možnosti subvencij s 4,1 točke so študentje označili kot dobro urejeno stanje v Sloveniji. Mednarodno izobraževanje je za študenta eden pomembnejših delov študija. Študenti UP se izredno zavedajo pomembnosti mednarodnih izmenjav, zaradi česar so na drugo mesto s 3,2 uvrstili dobre možnosti mednarodnega izobraževanja. Študij, ki v večini evropskih držav ni več brezplačen, je v Sloveniji še vedno brezplačen. Tega se zavedajo tudi študenti UP, ker so možnost brezplačnega študija uvrstili na prvo mesto z 2,4 točke in tako po mnenju študentov UP najboljše urejeno področje v naši državi.

V anketi smo poleg stanja v Sloveniji z različnih področij anketirance spraševali, katera od naštetih področij so za njih s strani države najpomembnejša. Povezali smo študentom najbližja področja. Odgovori so prikazani v sliki 6 in se vrstijo od najmanj do najbolj pomembnega.



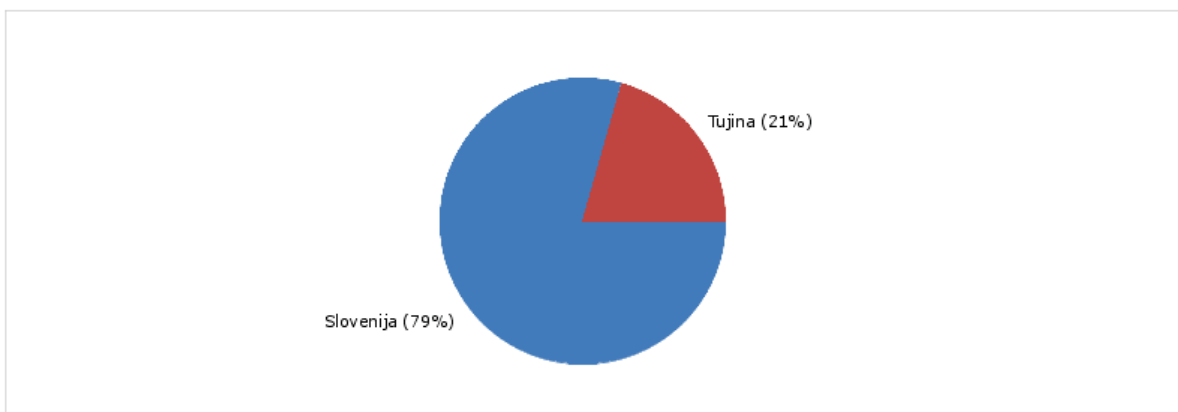
Slika 6: Področja, ki bi jih za študenta morala urediti država

Večina študentov meni, da naravni pogoji in lepote države niso pomembni za življenje. S 4,9 točke po mnenju študentov UP je to najmanj pomemben dejavnik. Zanimivo je, da jim urejen politični sistem s 4,3 točke ne predstavlja manj pomembnega področja kot socialna in zdravstvena varnost. S 3,2 je, po mnenju študentov UP pomembno s strani države urejeno gospodarstvo. Najpomembnejši urejeni področji s strani države študentom predstavljata izobraževalni sistem z 2,7 točke in možnost zaposlitve z 2,2 točke. Omenjena dva faktorja, ki bi morala po mnenju študentov UP biti najbolj urejena, lahko med seboj povežemo in razberemo, da si študenti UP želijo izobraževanja in kasnejše zaposlitve. Enako lahko povežemo in povzamemo oba navedena grafa in opazimo, da obstaja povezava med področji. Možnost zaposlitve študenti UP vidijo kot slabo urejeno področje, ki bi mu morala država nameniti več pozornosti.

Poleg negativnih vidimo tudi pozitivne faktorje. Izobraževalni sistem je po mnenju anketirancev dobro urejen, kar lahko povežemo z brezplačnim študijem in možnostjo mednarodnega izobraževanja. To dejstvo nam potrjujejo odgovori na vprašanja, povezana z izobraževalno ustanovo (fakulteto) in študenti. Pri vprašanju, ali študenti na fakulteti dobijo dovolj kvalitetnega znanja, sta prevladovala dva odgovora, še kar in dobro s 34 % udeležbo. Le 7 % študentov UP meni, da jim fakulteta daje veliko kvalitetnega znanja. Po tem lahko sklepamo, da fakultete UP dajejo študentom kvalitetno znanje.

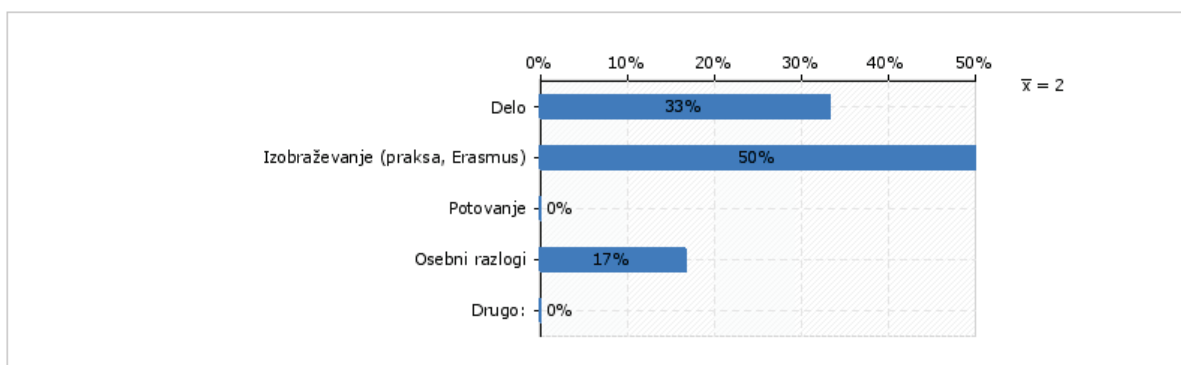
4.3 Primerjava anketirancev glede na njihovo trenutno lokacijo

Udeležence spletne ankete smo s pomočjo vprašalnika razdelili v dve skupini. Na študente UP, ki trenutno živijo v Sloveniji, in študente, ki trenutno živijo v tujini. S pomočjo vprašanj smo dobili informacije o razlogih, kaj jih zadržuje v tujini ter ali se imajo namen vrniti v Slovenijo. Mnenja o tujini smo primerjali med študenti, ki živijo v tujini, in študenti, ki živijo v Sloveniji. Ugotovili smo, da v tujini ne prebiva veliko študentov UP – 21 % anketiranih. Večina, kar 79 % anketiranih, se trenutno nahaja v svojem domačem okolju (slika 7).



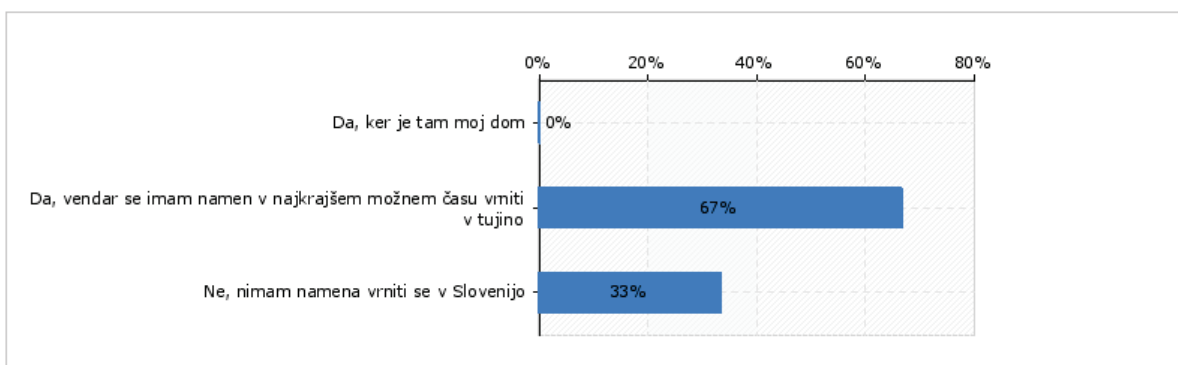
Slika 7: Delež študentov v tujini in v Sloveniji

V raziskovalni nalogi smo spoznali, da se študenti UP zavedajo pomembnosti mednarodnega izobraževanja. To dejstvo nam potrjuje tudi podatek o študentih, ki se trenutno nahajajo v tujini. Pod razloge, zakaj se trenutno nahajajo v tujini, je večina, s kar 50 % udeležbo, navedla mednarodno izobraževanje, oziroma izmenjavo Erasmus ali praktično usposabljanje. Zanimiv je podatek, razviden iz slike 7, da kar 33 % sodelujočih anketirancev dela v tujini in da 17 % anketirancev prebiva v tujini zaradi osebnih razlogov.



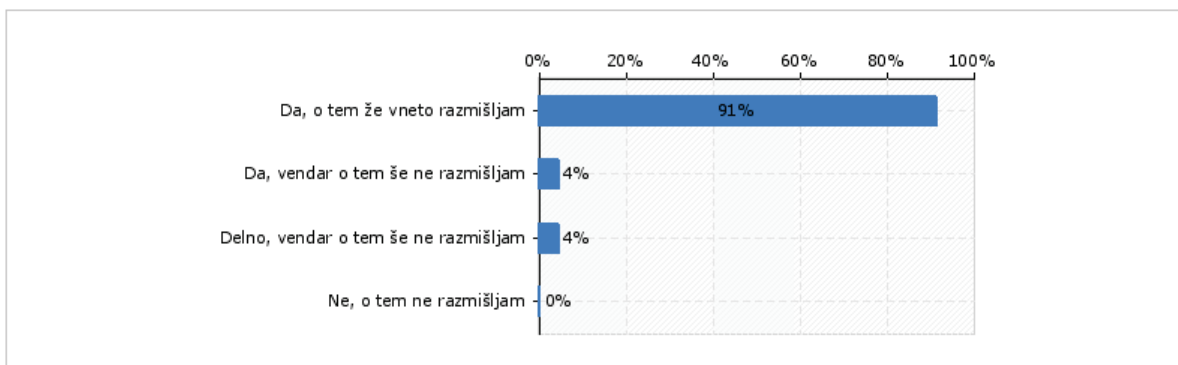
Slika 8: Prikaz razlogov namena, kaj jih zadržuje v tujini (v %)

Na osnovi navedenih podatkov lahko sklepamo, da so študenti UP odprti za mednarodni prostor in da so izredno motivirani za odhod v tujino. Iz odgovorov, prikazanih v sliki 8, smo ugotovili, da se imajo študenti, ki prebivajo v tujini, namen vrniti v Slovenijo, vendar se kasneje želijo v najkrajšem možnem času spet vrniti v tujino. Tako razmišlja večina anketirancev – 67 % . Zaskrbljujoč je podatek, da se kar 33 % udeležencev nima namena vrniti v Slovenijo (slika 9).



Slika 9: Odziv (v %), anketirancev, ki prebivajo v tujini, na vprašanje, ali se nameravajo vrniti v Slovenijo

Anketiranci so že okusili tujino. Iz tega razloga lahko trdimo, da že imajo občutek za tujino. V drugi skupini, kamor smo razvrstili anketirance, ki živijo v Sloveniji, smo zastavili podobno vprašanje kot študentom, ki živijo v tujini. Na vprašanje prikazano v sliki 10, ali razmišljajo o ponovnem odhodu v tujino je večina, kar 91 % udeležencev odgovorila, da že vneto razmišljajo o odhodu v tujino. Odgovor, da je njihova izkušnja vplivala na odhod v tujino, vendar še ne razmišljajo o vrnitvi v tujino, je izbralo le 4 % udeležencev. 4 % udeležencev, na katere je odhod v tujino delno vplival, ne razmišlja o odhodu v tujino. Trdimo lahko, da študenti, ki so že izkusili občutek tujine in prebivajo v Sloveniji, stremijo k povratku v tujino.



Slika 10: Odziv (v %) na koliko anketirancev je mednarodna izkušnja vplivala, da razmišljajo o ponovnem odhodu v tujino

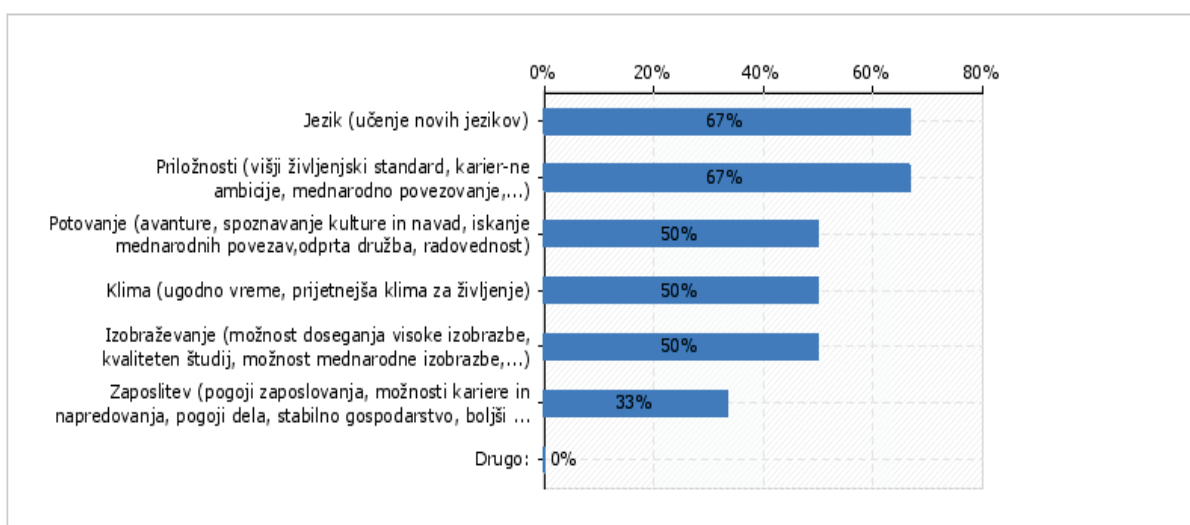
Po prikazanih podatkih večina anketirancev vidi svojo prihodnost zunaj slovenskih meja. Vendar jih velik delež še vedno študira v Sloveniji. Če povzamemo in primerjamo študente, ki živijo v tujini, in študente, ki živijo v Sloveniji, oboji glede tujine razmišljajo podobno. Oboji v Sloveniji ne vidijo prihodnosti in si želijo kariero nadaljevati v tujini. Na takšno razmišljanje vpliva mnogo dejavnikov. Razloge, ki zadržujejo oziroma odbijajo študente iz domačega ali tujega okolja, smo bolj nazorno prikazali v naslednjem poglavju o dejavnikih privlačanja in odbijanja.

4.4 Dejavniki privlačenja v tujino v času študija

V teoretičnem delu projektne naloge smo v poglavju o dejavnikih privlačenja in odbijanja (»push pull« metoda) teoretično predstavili metodo. Na podlagi raziskave smo metodo predstavili na primeru študentov UP. Raziskali smo dejavnike, ki privlačijo (zadržujejo) študente v tujini in Sloveniji. Dejavnike odbijanja smo predstavili v poglavju 4.2 Vtisi in mnenje o trenutnih gospodarskih razmerah s strani anketirancev (slika 6).

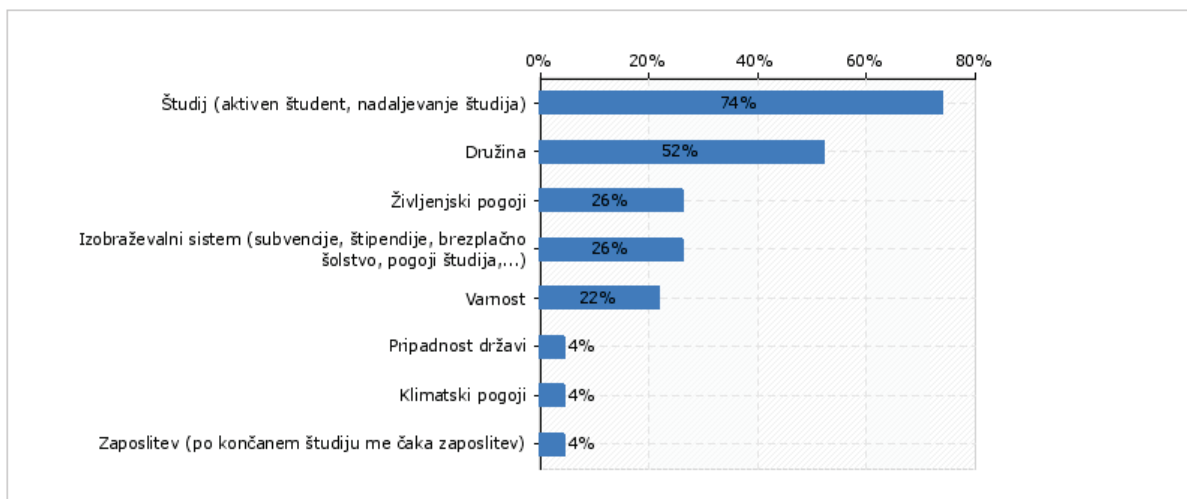
Pri analizi dejavnikov privlačenja smo študente razdelili na dve skupini, in sicer na študente, ki živijo v tujini, in študente, ki živijo v Sloveniji. Študente, ki živijo v določenem okolju, tujina ali Slovenija, smo povezali z dejavniki privlačenja, ki jih zadržujejo v svojem okolju. Anketiranci so imeli na izbiro, da se odločijo med več možnimi dejavniki (odgovori).

Študenti, ki živijo v tujini, občutijo višji življenjski standard, boljše mednarodno povezovanje, karijerne ambicije in možnost učenja novih jezikov (slika 11). Navedeni dejavniki so bili največkrat navedeni med anketiranci, in sicer oba z enako odstotno udeležbo (67%). Potovanje, spoznavanje novih kultur, navad, odprtost družbe, iskanje mednarodnih povezav so dejavniki, ki kot drugouvrščeni, s 50 % udeležbo, privlačijo študente v tujini. Prav tako z enako odstotno udeležbo uvrščamo kot enega pomembnejših dejavnikov privlačenja študentov v tujini dejavnik, da je študentom omogočeno mednarodno izobraževanje in boljša kvaliteta študija. Tudi ugodna klima spada v skupino vplivnejših dejavnikov privlačenja s 50 % udeležbo. Zanimivo, le s 33 % udeležbo dejavnik možnosti zaposlitve, kariere in napredovanja, pogoji dela in stabilno gospodarstvo ne vpliva v tolikšni meri kot drugi dejavniki. Po navedenem lahko sklepamo, da so naši anketiranci študenti, ki še vedno aktivno študirajo. Od tu lahko sklepamo, zakaj dejavnik možnosti zaposlitve nima tolikšnega vpliva na študente, ki živijo v tujini.



Slika 11: Dejavniki privlačenja, ki zadržujejo študente v tujini (v %) v času študija

V drugi skupini smo študente, ki prebivajo v Sloveniji, spraševali po razlogih, kaj jih zadržuje v Sloveniji. Anketiranci so imeli možnost izbiranja med več odgovori. V sliki 12 prikazujemo, da večina anketirancev, kar 74 %, kot glavni razlog navaja študij in izobraževanje. Naslednji podatek prikazuje, kako pomembna je študentom družina. Kar 52 % udeležencev meni, da je družina eden izmed pomembnih razlogov, ki jih veže na domače okolje. Možnost brezplačnega izobraževanja in dobri pogoji za življenje so pomemben razlog, ki so ga udeleženci uvrstili na tretje mesto s 26 % udeležbo. Da je Slovenija varna država, predstavlja pomemben razlog z 22 % udeležbo. Po pridobljenih podatkih lahko sklepamo, da so razlogi, kot so pripadnost državi, klimatski pogoji in možnost zaposlitve, prikazani kot najmanj pomembni razlogi. Omenjene razloge je navedlo 4 % udeležencev, po čemer lahko sklepamo, da se malo študentov UP čuti pripadne Sloveniji, v kateri tudi ne vidijo možnosti zaposlitve.



Slika 12: Dejavniki, ki zadržujejo študente v Sloveniji (v %) v času študija

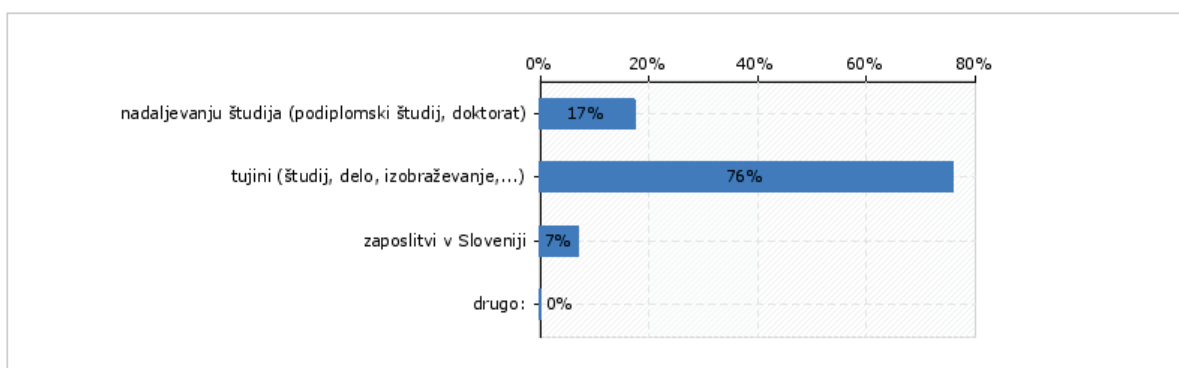
Glede na opisani skupini dejavnikov privlačjenja smo navedli podobne dejavnike privlačjenja. Povezali smo jih s tematiko, ki jo predstavljamo v naši nalogi s študenti. Kljub temu smo dobili nekaj podobnih dejavnikov privlačjenja glede na lokacijo bivanja. Spoznali smo, da je študentom skupen dejavnik študij oziroma možnosti izobraževanja, ne glede na lokacijo prebivanja. Iz tega lahko povzamemo, da je kvaliteten študij za študente izredno pomemben dejavnik. Zanimivo je, da je dejavnik življenjskih pogojev pri obeh skupinah anketirancev prikazan kot eden pomembnejših dejavnikov, ki jih zadržujejo v svojem okolju, zato lahko sklepamo, da študenti ne glede na lokacijo vidijo dobre pogoje za življenje.

4.5 Razmišljanje o prihodnosti, izobraževanju v tujini ter možnosti selitve v tujino skozi oči anketirancev

Kako študenti razmišljajo o prihodnosti, je zelo pomembno za državo in družbo, v kateri študent biva. Vpliv razmišljanja študentov o prihodnosti lahko privede državo do problematike bega možganov. Mlad izobražen kader, ki je zrasel v domačem okolju in v katerega je država investirala, bi moral videti prihodnost v okolju, kjer je pridobil znanje. Na podlagi vprašanj in odgovorov anketirancev smo povzeli nekaj dejstev, kako študenti UP razmišljajo o prihodnosti.

Na vprašanje o prihodnosti je večina študentov odgovorila, da se vidijo v tujini (slika 13). Odgovor je izbralo kar 76 % anketiranih. 17 % anketiranih bo nadaljevalo podiplomski študij ali višjo raven študija. Podatek ni presenetljiv, saj dobro urejen in brezplačen slovenski študij omogoča pridobivanje izobrazbe na domači univerzi. Le 7 % anketiranih v prihodnosti razmišlja o delu v Sloveniji.

Skozi celotno raziskavo omenjamo, da študenti stremijo k tujini in mednarodnemu izobraževanju. Pri predstavitvi (slika 13) smo to dejstvo še bolj potrdili. Prav tako smo večkrat navedli, da študenti ne vidijo možnosti zaposlitve v Sloveniji, kar je potrdil podatek, koliko anketirancev se vidi v prihodnosti na delu v Sloveniji.

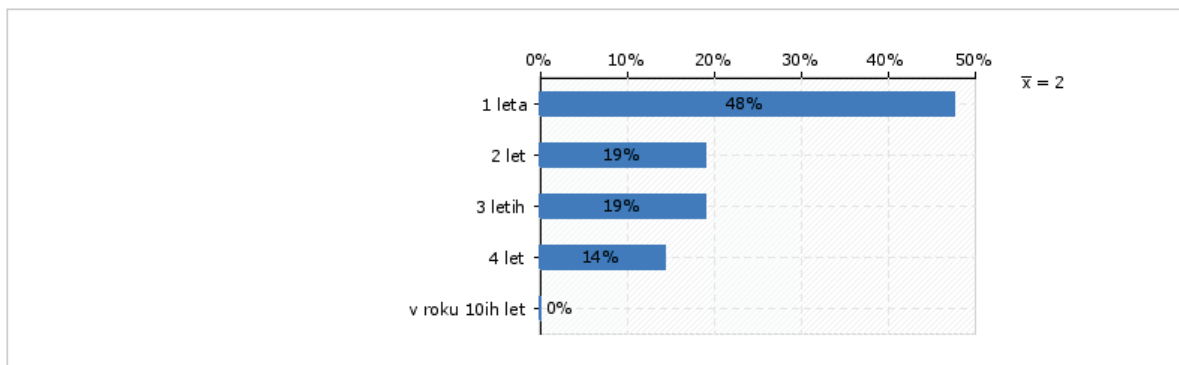


Slika 13: Kje se vidijo študenti UP v prihodnosti (v %)

Iz slike 13 smo pridobili podatke, ki prikazujejo, da večina študentov UP vidi prihodnost v tujini. V raziskavi smo želeli dobiti še podrobnejše podatke, ki bi lahko napovedali okvirno sliko prihodnosti. Po podatkih, ki smo jih pridobili na podlagi vprašanja o prihodnosti, nas je zanimalo, kdaj študenti UP razmišljajo o odhodu v tujino (slika 14).

Večina, kar 48 % anketiranih študentov UP, je na vprašanje, kdaj se v prihodnosti vidijo v tujini, odgovorila, da v roku enega leta. Prav tako je zanimiv podatek, da se ostali, z 19 %, v tujini vidijo v roku dveh ali treh let. 14 % jih je odgovorilo, da se v tujini vidijo v roku 4 let. Če povzamemo vse navedene odgovore, ugotovimo, da se vsi anketirani študenti vidijo v tujini v manj kot petih letih. S pomočjo pridobljenih podatkov si lahko predstavljamo okvirno

sliko razmišljanja študentov UP glede njihove prihodnosti. Poleg tega lahko napovemo, da je podatek, da se le pičli odstotek anketirancev vidi v Sloveniji, zaskrbljujoč.



Slika 14: V (%) prikazani podatki študentov UP, v kolikem času se vidijo v tujini

4.6 Povzetek spoznanj

V raziskovalni nalogi smo prišli do zanimivih spoznanj. Podatke, ki smo jih pridobili s pomočjo spletnega vprašalnika, smo med seboj povezali in analizirali glede na tematiko. Spoznali smo različna dejstva in jih povezali glede na tematiko, ki smo jo teoretično predstavili. S pomočjo raziskave smo spoznali, da se študenti UP zavedajo pomembnosti mednarodnega izobraževanja. Mednarodno izobraževanje si v času študija predstavljajo kot eno pomembnejših izkušenj. Želijo si novega znanja, učenja tujih jezikov ter spoznavanja novih ljudi. Mednarodno izobraževanje jim ne predstavlja ovir, prav tako ne tujina. Poleg zavedanja študentov UP o pomembnosti mednarodnega izobraževanja smo spoznali, da študenti UP razmišljajo o svoji prihodnosti. Želijo si zaposlitvenih možnosti in možnosti ustvarjanja kariere. Žal zaradi današnjih razmer v Sloveniji ne vidijo prihodnosti. Kot pozitivno področje na nivoju države vidijo možnosti mednarodnih izmenjav in brezplačnega študija. Študenti, ki trenutno živijo v tujini, kot najpogostejše razloge za bivanje v tujini navajajo možnosti mednarodnega izobraževanja, učenja tujega jezika in možnosti dela. Spoznali smo, da se ravno zaradi dobrih pogojev, možnosti izobraževanja in dela ne nameravajo vrniti v Slovenijo. To je za državo izjemno zaskrbljujoč podatek. Hkrati pa tudi študenti, ki še živijo v domačem okolju, že načrtujejo odhod v tujino. Študenti veliko razmišljajo o prihodnosti, posledično je tema odhoda v tujino in iskanja novih možnosti redna tema pogovora med njimi.

Spoznali smo, da trenutne ekonomske in politične razmere vplivajo na celotno populacijo Slovenije. Študenti kot mlad izobražen kader tako še bolj občutijo krizo v državi. Prav zaradi iznajdljivosti in odprtosti v povezavi s tujino nimajo nikakršnih ovir za odhod v tujino. Študenti, ki so že imeli kakršno koli mednarodno izkušnjo, so še toliko bolj odprti in pripravljeni na odhod v tujino. Država študentom omogoča brezplačen študij, ker pa jim ne omogoča kakovostnega nadaljnjega razvijanja, lahko to predstavlja veliko izgubo človeškega

kapitala. Rezultati ankete so pokazali, da bo morala Slovenija v prihodnosti marsikaj ukreniti v zvezi zadrževanjem lastnega človeškega kapitala. Po podatkih, ki smo jih pridobili, lahko predvidevamo, da bo imela Slovenija v prihodnosti resen problem bega možganov.

4.7 Predlogi za zmanjšanje pojava bega možganov med študenti

Na podlagi mnenj, kako zmanjšati pojav bega možganov med študenti, želimo preprečiti nadaljnjo rast bega možganov med študenti UP. Mnenja študentov UP so izredno kritična do slabega političnega sistema, možnosti izobrazbe in pripravništva. Zaradi kritičnih razmer ne čutijo, da država za študente dobro skrbi. Ne čutijo podpore, kjer bi jo v obdobju med študijem in iskanjem zaposlitve potrebovali. Prav zaradi slabih razmer v Sloveniji ne vidijo nikakršne pozitivne točke, a se zavedajo dejstva, da je slovensko znanje v tujini izredno cenjeno. Zavedajo se naravnih lepote in brezplačnega šolstva, kar pa jim ne omogoča nadaljnega razvijanja v Sloveniji.

Študenti UP si želijo izboljšanje razmer v Sloveniji. Povzeli smo predloge, kako zmanjšati pojav bega možganov med študenti. Navajajo naslednje predloge:

- zamenjava političnega sistema: sprememba vlade, sprememba politike vodenja države;
- sprememba izobraževalnega sistema: možnosti prakse v podjetjih, manj teoretičnega poudarka;
- možnosti pripravništva: uvajanja v podjetju, možnosti razvijanja idej med delom, boljša finančna podpora, podpora pridobivanja pripravništva s strani države, omogočanje lažjega prehoda s študija na trg dela;
- možnosti lastnega podjetništva: ugodnejši začetni finančni pogoji (krediti), več podpore s strani države;
- možnosti zaposlitve: podpora pri ustvarjanju kariere, napredovanja, ustrezno plačilo;
- podpora mladim družinam.

Vse spremembe, ki so potrebne, je treba pričeti v državnem vrhu, če želimo, da bi spremembe začele delovati. Pomoč študentom v obdobju po končanem študiju in ob vstopu na trg dela bi uredili s pomočjo ugodnega pripravništva. S pomočjo pripravništva bi lahko študent pridobljeno univerzitetno znanje uporabljal v praksi in pridobival izkušnje. Nove ideje bi prinašale nove inovacije ter posledično več dela in več novih delovnih mest. Če povzamemo vse predloge, ki so jih navedli študenti UP, bi morala Slovenija izboljšati pogoje v državi. S tem bi tudi mlad človeški kapital ostajal v Sloveniji ali se vanjo vračal.

5 SKLEP

Migracije starega in današnjega sveta se ne razlikujejo, saj se prebivalstvo seli iz podobnih razlogov – težnje k boljšemu življenju. Mnogo držav se sooča s problematiko sodobnih migracij, kamor uvrščamo tudi beg možganov. Migracije imajo izreden vpliv na državo emigriranja, saj utrpi določene posledice. Država investira v študente in druge mlade znanstvenike, ker jim ti omogočajo naprednejši razvoj. V primeru, da se kader, v katerega je država investirala, ne zadrži v domačem okolju, je to za državo emigriranja izgubljena investicija. Poleg posledic, ki jih utrpi država, sodobno migriranje prinaša pozitivne učinke, saj se država »zbudi« in prične investirati v določena področja (izobraževanje, šolstvo, zaposlovanje). S tem skuša zadrževati mlad izobražen kader. Nasprotno od države emigriranja, po navadi je to manj razvita država, pa države imigriranja pridobijo veliko koristi. Izobraženi imigranti prinašajo brezplačno znanje v tujo državo. Za državo, v katero imigrirajo, to predstavlja veliko vrednost, saj jim prinašajo novo znanje, v katerega državi ni bilo treba investirati.

Kako pomembno je mednarodno izobraževanje, se zaveda vse več študentov. Študenti veljajo za populacijo, ki je najbolj prilagodljiva in aktivna v povezavi s sodobnim migriranjem. Sodobno migriranje je na področju študentov postalo še močnejše, saj je mednarodno izobraževanje postalo sestavni del študija. S pomočjo programov, ki jih omogočajo nacionalne agencije, se vsako leto vse več študentov odloča za študij v tujini. Program Erasmus je najpopularnejši program, ki študentom omogoča študij v tujini brez plačevanja dodatne šolnine ali kakršnih koli drugih stroškov. Študentom, ki se odločajo za odhod v tujino s pomočjo programa Erasmus, ta nudi veliko ugodnosti, ki še bolj privabljajo študente k študiju v tujini. Da je mednarodno izobraževanje zelo popularno, prikazujejo podatki, da je bilo med letoma 2005 in 2011 skupaj izvedenih 7022 mednarodnih izmenjav. Mednarodne izmenjave delimo na študij in praktično usposabljanje, motivi pri odločanju so podobni. Najvplivnejša motiva pri odločanju študentom predstavljata učenje tujega jezika in pridobivanje mednarodnih izkušenj. Mednarodne izmenjave za študente predstavljajo neprecenljiv pomen, saj so s pomočjo pridobljenega znanja v tujini konkurenčnejši v domačem okolju.

Študenti, ki so že imeli kakršno koli mednarodno izkušnjo, bolj stremijo k ponovnemu odhodu v tujino. S pomočjo lastne raziskave, ki smo jo izvedli med študenti UP, smo spoznali, da je veliko študentov zelo kritičnih do stanja v državi. Študenti si želijo znanja, napredovanja in ustvarjanja kariere, česar jim sistem v državi ne omogoča. Izredno kritični so do političnega in izobraževalnega sistema, ki bi ga bilo treba spremeniti. Največji problem na področju študentov vidijo v prehodu med študijem in zaposlitvijo. Ne vidijo možnosti zaposlitve ali ustvarjanja kariere. Ugotovili smo, da se študenti, ki živijo v tujini, nimajo namena vrniti v domovino, ker jim tujina nudi boljše pogoje. Po podatkih, ki smo jih pridobili, smo ugotovili, da imajo študenti, ki živijo v Sloveniji, namen v štirih letih zapustiti

Slovenijo. Le redki se v prihodnosti vidijo v Sloveniji. Po predlogih, ki smo jih pridobili s strani študentov UP, bi država morala spremeniti veliko področij, povezanih s študenti. Treba jim je omogočiti možnost zaposlovanja po končanem študiju, finančno spodbujanje pri podjetništvu, uvajanje v podjetja, možnost pripravništva. Navedeni predlogi so le eni od mnogih, ki bi jih bilo treba uveljaviti, da bi študente zadržali v domačem okolju.

Izobraževalni sistem s pomočjo štipendij spodbuja študente k mednarodnemu izobraževanju. Mednarodno izobraženi študenti so zelo pomembni za državo v razvoju, saj predstavljajo izobražen kader, ki veliko doprinese k razvoju države. Za državo v razvoju, kot je Slovenija, razmišljanje študentov o odhodu v tujino predstavlja resen problem. Slovenski študij je brezplačen, kar študenti izkoriščajo. Vsak študent je za Slovenijo dragocena investicija. Če se ne razvija in ne ostane v domačem okolju, je to za državo velika izguba. Odhod študentov v tujino ni samo izguba investicije, temveč tudi izguba na področju razvoja države in družbe. Zaradi majhnosti Slovenije se bo pojav bega možganov še bolj občutil. Bega možganov se ne da ustaviti, a se ga lahko omeji, zato bo morala Slovenija oblikovati dober sistem, kako zadržati mlad izobražen kader. Dandanes se problema bega možganov ne čuti, vendar lahko po podatkih, ki smo jih pridobili, trdimo, da bo imela Slovenija v bližnji prihodnosti na področju bega možganov resen problem. S pomočjo predlogov, ki smo jih pridobili in predstavili na podlagi raziskave, želimo opozoriti na obravnavano problematiko in pripomoči, da v bližnji prihodnosti ne bo prišlo do množičnega emigriranja študentov v tujino.

LITERATURA

- Adams, W. 1968. *The Brain Drain*. New York: Macmillan.
- Bevc, M. 2004. *Migracijska politika in problem beg možganov*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- Bevc, M. 2009. *Analiza trendov v emigraciji in meddržavnimi mobilnosti znanstvenikov v državah EU in OCED*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- Bevc, M. in S. Uršič. 2013. *Selitve kot razvojni dejavnik Slovenije in njenih regij*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- Bevc, M. in M. Ogorevc. 2013. *Dejanska in potencialna emigracija nekdanjih Erasmus študentov iz Slovenije*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- Bevc, M., J. Zupančič in M. Lukšič Hacin. 2004. *Migracijska politika in problem bega možganov*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- Bevc, M., M. Ogorevc in K. Koman. 2012. *Emigracija slovenskih raziskovalcev in njihova zaposlitvena mobilnost znotraj Slovenije*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- Center Republike Slovenije za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS). 2014a. *Program Vseživljenjsko učenje*. [Http://www.cmepius.si/vzu/vse-o-vzu/uvod-v-program-vzu.aspx](http://www.cmepius.si/vzu/vse-o-vzu/uvod-v-program-vzu.aspx) (19. 6. 2014).
- Center Republike Slovenije za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS). 2014b. *Podprogram Erasmus – terciarno izobraževanje*. [Http://www.cmepius.si/vzu/erasmus.aspx](http://www.cmepius.si/vzu/erasmus.aspx) (19. 6. 2014).
- Klinar, P. 1976. *Mednarodne migracije*. Maribor: Obzorja.
- Lorenčič, M. 2004. *Mednarodna mobilnost študentov v Sloveniji*. Maribor: Univerza v Mariboru.
- Mahorum, S. 1999. *Highly Skilled Globetrotters: The International Migration of Human Capital*. Seville: Institute of Prospective Technological Studies Joint Research Center of the European Commission.
- Pajnič, N. in U. Belcijan. 2011. *Erasmus priročnik za institucije*. Ljubljana: Center Republike Slovenije za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS).
- Šter, J. 1974. Odtokanje slovenske pameti. V *Teorija in praksa* 11 (11/12): 1074–1090.
- Oteiza, E. 1968. *La emigración de ingenieros de la Argentina: un caso de "brain drain" latinoamericano*. Buenos Aires: Instituto Torcuato Di Tella.
- Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). 1995. *The Measurement of Scientific and Technological Activities*. [Http://www.oecd.org/science/inno/2096025.pdf](http://www.oecd.org/science/inno/2096025.pdf). (15. 6. 2014).
- 24ur.com. 2014. *Vse manj nas je; v pičlih treh mesecih se je odselilo 2045 državljanov*. [Http://www.24ur.com/novice/slovenija/vse-manj-nas-je-v-piclih-treh-mesecih-se-je-odselilo-2043-drzavljanov.html](http://www.24ur.com/novice/slovenija/vse-manj-nas-je-v-piclih-treh-mesecih-se-je-odselilo-2043-drzavljanov.html) (25. 7. 2014).

PRILOGE

Priloga 1 Spletni vprašalnik: Študentje UP in mednarodno okolje

Priloga 1

Q6 - Kaj od naštetega vam predstavlja pomembno stališče s strani države za študenta?

Razvrsti od najbolj pomembno do najmanj pomembno.

Varnost (socialna, zdravstvena...)

Urejen politični sistem

Možnost zaposlitve.

Izobraževalni sistem.

Stabilno gospodarstvo.

Naravni pogoji (klima, naravne znamenitosti..)

Q7 - Ali menite, da vam vaša izobraževalna ustanova (fakulteta) daje dovolj znanja, da boste kvalitetno izobraževan kader?

- Da, zelo.
 Še kar.
 Srednje.
 Sploh ne.

Q8 - Na podlagi svojih izkušenj opredelite, ali menite, da je za slovenske študente boljše poskrbljeno v Sloveniji (štipendije, subvencioniranje javnega prevoza, prehrane in prenočišč, brezplačno šolstvo, sistem šolstva ...) kot za študente v tujini v njihovi državi.

- V celoti se strinjam.
 Strinjam se.
 Delno se strinjam.
 Ne strinjam se.
 V celoti se ne strinjam.

Q9 - Ali je odhod v tujino in iskanje novih priložnosti zunaj slovenskih meja redni pogovor v družbi vaših prijateljev?

- Da.
 Ne.

Q10 - Kje se trenutno nahajate?

- Slovenija.
 Tujina.

IF (1) Q10 = [2]

Q11 - Navedite kaj vas je tam zadržalo?

- Delo.
 Izobraževanje (praksa, Erasmus).
 Potovanje.
 Osebni razlogi.
 Drugo:

IF (2) Q10 = [2] (tujina)

Q12 - Navedite razloge, kaj vas zadržuje v tujini, če primerjate v življenjem v Sloveniji?

Možnih je več odgovorov

- Jezik (učenje novih jezikov),
 Priložnosti (višji življenjski standard, karierne ambicije, mednarodno povezovanje ...).
 Potovanje (avanture, spoznavanje kulture in navad, iskanje mednarodnih povezav, odprta družba,

radovednost).

- Klima (ugodno vreme, prijetnejša klima za življenje).
- Zaposlitev (pogoji zaposlovanja, možnosti kariere in napredovanja, pogoji dela, stabilno gospodarstvo, boljši zaslužek, pogoji dela ...)
- Izobraževanje (možnost doseganja visoke izobrazbe, kvaliteten študij, možnost mednarodne izobrazbe ...).
- Drugo:

IF (3) Q10 = [2] (tujina)

Q13 - Ali se v bližnji prihodnosti nameravate vrniti v Slovenijo?

- Da, ker je tam moj dom.
- Da, vendar se imam namen v najkrajšem možnem času vrniti v tujino.
- Ne, nimam namena vrniti se v Slovenijo.

IF (4) Q10 = [1] (Slovenija)

Q14 - Kaj vas zadržuje v Sloveniji?

Možnih je več odgovorov

- Varnost.
- Pripadnost državi.
- Klimatski pogoji.
- Življenjski pogoji.
- Družina.
- Izobraževalni sistem (subvencije, štipendije, brezplačno šolstvo, pogoji študija ...).
- Zaposlitev (po končanem študiju me čaka zaposlitev).
- Študij (aktiven študent, nadaljevanje študija).

IF (5) Q10 = [1] (Slovenija)

Q16 - Glede na to, da ste že okusili tujino, ali je to vplivalo na vaše razmišljanje o ponovnem odhodu v tujino?

- Da, o tem že vneto razmišljam.
- Da, vendar o tem še ne razmišljam.
- Delno, vendar o tem še ne razmišljam.
- Ne, o tem ne razmišljam.

IF (6) Q10 = [1] and Q16 = [1] (Slovenija)

Q17 - V odhodu v tujino razmišljam v roku:

- 1 leta
- 2 let
- 3 let
- 4 let
- 10-ih let

Q18 - Po končanem študiju razmišljam o:

- nadaljevanju študija (podiplomski študij, doktorat)
- tujini (študij, delo, izobraževanje ...)
- zaposlitvi v Sloveniji
- drugo:

Q19 - V primeru, da bi se morali še enkrat odločiti za študij po končani srednji šoli, kje bi se odločili za študij? Odločil bi se za študij na:

- eni od slovenskih univerz
- eni izmed univerz v tujini

Priloga 1

drugo:

Q20 - V medijih vse več poslušamo in beremo o odhodu strokovnjakov in mladih iz Slovenije. S svojimi trditvami (največ 100 besed) navedite, kaj predlagate, da bi morala Slovenija storiti oz. spremeniti, da se v prihodnosti ne bo soočala s problematiko bega možganov?